

VRIENDEN

GER JACOBS & LEO VAN TILBURG

Vereniging van Vrienden
van het Gemeentemuseum Helmond

Ger Jacobs & Leo van Tilburg

VRIENDEN

Jubileumuitgave bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan
van de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond

Met bijdragen van A. Berkhoudt, mr. J. Bongaarts, mr. H. Brants, A. Dingen R.A., N. Docters van Leeuwen,
drs. J. van der Elst, J. van Esch, M. Geerts-van Osch, J. v.d. Heuvel, drs. G. Jacobs, drs. B. Jonker, B. Joosen-Jansens,
mr. A. van Melis, M. Rozeboom, drs. J. Rijken, L. v. Tilburg, ir. F. Wijnheijmer en ir. F. Wijnheijmer-Kuiper.

ISBN 978 90 9026364 9

Helmond 2011

COLOFON

Samenstellers: Ger Jacobs, Beek en Donk,
Leo van Tilburg, Helmond
Lay-out: Konings&Ko, Helmond,
Omslagontwerp: Ko van Tilburg, Helmond
Correctie: Jan van Toorn, Stiphout
Drukwerk: Drukkerij van Druenen, Geldrop
Foto's: Gemeentemuseum Helmond,
A.v.Melis en B.Joosen-Jansen,
S. Ruster,
L. van Tilburg,
S. Zeeuwen.

INHOUD

De kunst van het samenleven	6
Voorwoord.....	7
Actief betrokken.....	8
Met veel waardering	9
Na 25 jaar zeer gezond.....	10
I 25 jaar vrienden.....	11
II Schenkingen.....	51
III Leden aan het woord.....	79
Slotwoord.....	87

DE KUNST VAN HET SAMENLEVEN

In 2011 viert de Vereniging Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond haar 25-jarig bestaan. Namens het college van burgemeester en wethouders feliciteer ik u van harte met deze mijlpaal. Als wethouder Cultuur ben ik hier bijzonder trots op. Hoeveel gemeentemusea kunnen immers zeggen dat ze een vereniging met zo'n omvang en betrokkenheid hebben!

IMAGO HELMOND

Helmond heeft zowel een rijk industrieel als een rijk verenigingsleven. Daarnaast zijn veel Helmonders cultureel geëngageerd. Dat uit zich bijvoorbeeld in festivals en evenementen voor jong en oud, in beeldende kunst in onze prachtige Helmondse wijken en in gemeente- en rijksmonumenten waaronder bijvoorbeeld 't Speelhuis. Dit uit zich ook in de groep gemotiveerde burgers die samen de Vrienden van het Museum vormen. Een vereniging die zich met passie inzet voor het bevorderen van de belangstelling voor kunst en cultuur in de stad. Zij maakt het mede mogelijk dat het museum frequent kunstaankopen kan doen, zoals vijf jaar geleden de 14 bijzondere foto's van Burtynsky. Zo draagt de vereniging op geheel eigen wijze bij aan het positieve imago van Helmond. Zij is daarmee een visitekaartje voor onze stad. Daar ben ik erg dankbaar voor.

'DE KUNST VAN HET SAMENLEVEN'

Het motto van Brabant Culturele Hoofdstad 2018 is 'de kunst van het samenleven'. Dit motto past ook prima bij uw vereniging. De vereniging verbindt immers culturele interesse met sociaal samenzijn. In culturele reizen, door het organiseren van lezingen, tijdens toneel- en muziekavonden et cetera. Ik spreek de wens uit dat de Vrienden van het Gemeentemuseum nog minstens 25 jaar een bloeiende vereniging mag blijven.

Op naar het volgende lustrum!

Jan van den Heuvel,

Wethouder Sport, Beroepsonderwijs, Cultuur en Middelen

VOORWOORD

Onze vereniging “Vrienden van het Gemeente Museum Helmond” werd op 18 juni 1986 opgericht door de dames Van Lokven en Geerts en de heren Zantman en Roef. Het doel was: het bevorderen van de belangen van het Gemeente Museum Helmond door ondermeer daarvoor fondsen -met name gelden- te verwerven en te beheren en voorts het bevorderen van de belangstelling voor kunst en geschiedenis.

Als wij deze 25 jaar overzien moeten we tot de conclusie komen dat we het doel hebben trachten te bereiken via twee lijnen n.l. het ondersteunen en uitbreiden van de museumcollecties en het beleven van de kunst door onze leden door beschouwing en kennisoverdracht. Aan de uitbreiding van de collecties, zowel in Het Kasteel (Mens en Werk) als in de Boscotondo-hal (moderne en hedendaagse kunst) heeft onze vereniging bijgedragen door op gezette tijden een kunstwerk aan te bieden. Elders in dit jubileumboek kunt u er over lezen en de afbeeldingen er van zien. Het beleven van de kunst in brede zin is door ons in de loop der jaren op een aantal manieren verwezenlijkt.

- Alle leden worden voor de opening van de eigen tentoonstellingen uitgenodigd.
- Er worden eendaagse kunstreizen binnen Nederland en meerdaagse kunstreizen binnen Europa georganiseerd door een inmiddels zeer professionele reiscommissie. Het grote enthousiasme van onze leden voor deze reizen blijkt uit het feit, dat ze veelal overboekt zijn en er soms een tweede reis naar hetzelfde doel georganiseerd moet worden.
- Zowel tentoonstellingen als reizen worden meestal door lezingen voorbereid.
- Binnen de samenwerking met het Filmhuis kunnen leden tegen een speciaal tarief vooraf geselecteerde films zien. Daar wordt enthousiast gebruik van gemaakt.
- Op dezelfde wijze is er een samenwerking met theater ‘t Speelhuis waar men kan inschrijven op vooraf geselecteerde uitvoeringen.

Er is dus voor onze leden heel veel te beleven en dat dit wordt gewaardeerd blijkt uit de snelle groei van de vereniging. Op dit moment hebben we ca. 600 leden en daar mogen we best heel trots op zijn. Dit alles kon en kan natuurlijk alleen maar worden gerealiseerd dankzij veel vrijwilligers, die veel vrije tijd besteden aan onze vereniging. Op deze plaats wil ik dan ook iedereen, die zich in de loop van de afgelopen vijftwintig jaar hiervoor ingezet heeft, heel hartelijk bedanken. Ik ben ervan overtuigd, mede gezien het enthousiasme en de betrokkenheid van onze huidige leden, dat de Vereniging ook in de toekomst aan haar doelstellingen zal kunnen blijven voldoen. Tenslotte wil ik mijn dank uitspreken aan de medewerkers van het Gemeentemuseum Helmond voor de uitstekende samenwerking. De goede communicatie en omgang met “de Vrienden” maakt onze leden tot ware ambassadeurs.

Drs. J.F. van der Elst, Voorzitter.

ACTIEF BETROKKEN

Bij de oprichting van een vriendenvereniging van een museum heeft het bestuur meestal een bepaald doel voor ogen. Vaak is dat het verlenen van steun aan het betrokken museum. Dat kan bewerkstelligd worden door enerzijds onder haar leden belangstelling voor de kunst in het algemeen te wekken, anderzijds door het museum met praktische zaken te steunen. De laatste jaren is dat steeds noodzakelijker geworden. Musea moeten meer op eigen benen staan en de kunstwereld doet vaker een beroep op vrijwilligers. De betrokkenheid vanuit een vriendenvereniging bij een museum kan aanstekelijk werken op anderen en daarmee in brede zin de belangstelling voor het museum vergroten. Het kan een aansporing zijn voor anderen zich te interesseren voor al het moois dat een museum te bieden heeft.

Nu is het vaak makkelijker een vriendenvereniging op te richten, dan haar leden over vele jaren enthousiast en actief te houden. Gelukkig is de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond hierin volledig geslaagd. Dit jaar bestaat uw vereniging vijfentwintig jaar en nog steeds slaagt u er in uw leden enthousiast en actief betrokken bij het museum te houden. Hieraan liggen de vele, door u georganiseerde, activiteiten ten grondslag.

Als lid van de Nederlandse Federatie van Vrienden van Musea is uw vereniging actief betrokken in het uitwisselen van ervaringen bij het organiseren van buitenlandse reizen voor andere vriendenverenigingen. Een voorbeeld van hoe vrienden elkaar kunnen helpen. Ook uw leden zullen ervaren hebben, dat het betuigen van vriendschap en het geven van daadwerkelijke steun zeer veel voldoening geeft.

Ik wens de Vereniging Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond en het museum een bloeiende toekomst toe!

A.N. Berkhoudt,

Voorzitter van de Nederlandse Federatie van Vrienden van Musea.

MET VEEL WAARDERING

Van harte feliciteer ik bestuur en leden van de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond met het 25 jarig jubileum. Een mooie mijlpaal voor een vereniging die een bijzondere positie in onze stad inneemt. Naast het ondersteunen van het museum door schenkingen van belangrijke kunstwerken voor de collecties Mens en Werk en hedendaagse kunst, is de vereniging vanaf het begin van zijn bestaan actief geweest met het organiseren van culturele reizen. Hierbij ligt het accent op bezoek aan musea. Deze formule bleek een schot in de roos te zijn en dankzij een enthousiaste en deskundige reiscommissie konden al snel meerdaagse internationale reizen worden aangeboden aan de leden. Deze haptten graag toe en kwamen met boeiende verhalen terug. Dit leidde weer tot de instroom van nieuwe leden. De vereniging heeft inmiddels haar culturele aanbod verbreed door in goede samenwerking met de Stichting Filmhuis en theater 't Speelhuis geselecteerde voorstellingen aan te bieden. De respons van de leden op het aanbod van de vereniging is groot en de vereniging draagt op deze wijze bij aan een goed cultureel klimaat in Helmond.

Als directeur van het museum kijk ik met heel veel waardering terug op de samenwerking met het bestuur. De regelmatige overleggen vonden steeds in een aangename constructieve en doelgerichte sfeer plaats. Hiervoor mijn grote dank. Dank ook aan de leden die met hun financiële bijdrage maar vooral ook met heel grote belangstelling voor de exposities en andere activiteiten die het museum organiseert een belangrijke steunpilaar vormen voor onze instelling.

In vertrouwen op voortzetting van de goede samenwerking wens ik u een mooi jubileumjaar toe.

Mr. J. Bongaarts,
Directeur Gemeentemuseum

NA 25 JAAR ZEER GEZOND

In 25 jaar tijd heeft onze vereniging een mooie financiële positie bereikt en hebben wij opnieuw een fonds kunnen vormen om ter gelegenheid van ons jubileum in 2011 een geschikt cadeau voor het museum te kopen. Wij hebben al diverse malen in ons bestaan ter gelegenheid van een lustrum een cadeau aan het museum gegeven. U leest daar meer over elders in dit jubileumboek. En toch zijn wij er in geslaagd om met z'n allen een mooi vermogen bij elkaar te sparen. Onze jaarlijkse contributies zijn hoger dan onze "apparaatskosten". Als gevolg daarvan zijn wij in staat geweest om jaarlijks, inclusief de beleggingsopbrengsten en het saldo van de reizen, een bedrag te reserveren voor het cadeau voor het museum en daarnaast toch nog een bedrag toe te voegen aan ons eigen vermogen. Al met al een situatie waar een penningmeester zich erg prettig bij voelt.

Het ledenbestand is zeker de afgelopen jaren redelijk stabiel gebleven. Helaas zijn er natuurlijk opzeggingen als gevolg van gezondheid, overlijden etc. te betreuren, maar de jaarlijkse instroom compenseert dat redelijk goed. Het bestuur doet er ook alles aan om de contributie zo laag mogelijk te houden. Maar door externe kostenontwikkelingen en het feit dat wij jaarlijks een bedrag willen toevoegen aan het fonds voor het museum, ontkomen ook wij er niet aan om eens in de zoveel jaar onze contributie, zij het beperkt, te verhogen.

Dat onze apparaatskosten altijd laag zijn geweest wordt veroorzaakt door het feit dat wij een geweldige groep aan vrijwilligers hebben die volkomen belangeloos reizen, ledenbijeenkomsten, filmmiddagen etc. organiseert. Hun enige vergoeding betreft de vergoeding voor de door hen daadwerkelijk gemaakte out of pocket kosten. Vanaf deze plaats past een woord van dank aan hen voor hun inzet. Daarnaast is de reiscommissie er ook in geslaagd om alle reizen met een, de ene keer wat hoger dan de andere keer, positief resultaat af te sluiten. Als bestuur hebben wij gesteld dat aan de reizen niet verdiend hoeft te worden, maar een klein positief resultaat is nodig om eventuele tegenvallers op te kunnen vangen. Mocht het resultaat van een reis boven een gestelde norm uit komen dan wordt het meerdere terug betaald aan de deelnemers van de reis. Dit is in het verleden ook al een aantal malen geschied.

Wat onze beleggingen betreft, hebben wij altijd een zeer zorgvuldig en terughoudend beleid gevoerd. De economische crisis heeft dan ook geen grote invloed op ons rendement gehad. Helaas zijn onze mooie, hoogrentende, obligaties nagenoeg allemaal afgelost en kunnen we ons geld alleen maar tegen een lagere vergoeding weg zetten. Maar voorzichtigheid blijft troef en wij zullen derhalve uitsluitend kiezen voor zeer degelijke beleggingen.

Alles overziende kunnen we niet anders constateren dan dat wij na 25 jaar een financieel gezonde vereniging zijn en naar verwachting dit ook in de komende jaren zullen blijven.

Toon Dingen, Penningmeester

I. 25 JAAR VRIENDEN

In 1986 werd de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond opgericht. Al heel snel bleek het een hechte, gestaag groeiende vriendenclub te zijn. De geschiedenis ervan maakt dat duidelijk. Eugenie Geerts, een van de leden van het eerste uur en Leo van Tilburg, de voorzitter van de huidige reis- en activiteitencommissie zijn in de geschiedenis van de vereniging gedoken. Zij vertellen resp. over hoe het begon en hoe het verder ging.

I. HOE HET BEGON

In de leeftijdsfase van *Sturm und Drang* wilde ik me inzetten voor het maatschappelijk welzijn van de gemeente Helmond. Doordat het Meyhuis, de expositieruimte voor moderne kunst, noodgedwongen was overgegaan in handen van de gemeente had ik voldoende tijd over voor iets nieuws.

Lange tijd was ik penningmeester van de expositieruimte voor moderne kunst "Het Meyhuis". U herinnert het zich wel, knus verborgen onder het viaduct met de ingang tegenover die van het kasteel en daarvan alleen gescheiden door het parkje. Deze ruimte zou de collectie moderne kunst van de gemeente gaan herbergen. Het kasteel zou geheel als museum worden gebruikt zodra de nieuwbouw van het gemeentehuis gereed zou zijn. Het Gemeentemuseum Helmond wilde zich onderscheiden door te focussen op "Mens en Werk", gezien het industriële karakter van de stad en de reeds aanwezige basiscollectie op gebied van textiel.

Ik nam contact op met Mr. Jan Bongaarts, die ik kende uit de Meyhuis periode en in die tijd hoofd Cultuur was van de gemeente. Hij had al een plan om in navolging van andere steden een vereniging van vrienden op te richten om het museumbezoek in Helmond aan te moedigen en om fondsen te werven ter uitbreiding van de collectie.

Het budget voor kunstaankopen was behoorlijk gekort, mede vanwege de nieuwbouw van het gemeentehuis. Ik vond het een goed plan en wilde er graag aan meewerken.

Als voorzitter werd Mevr. Jo van Lokven aangezocht die recent haar functie als burgemeester van Mierlo had neergelegd. Ook vooraanstaande vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, de heer Piet Roef van Gamma Holding en de heer Jan Zantman van Philips, waren bereid in het bestuur plaats te nemen. De heer Piet de Roy zou namens de gemeente in het bestuur gaan zitten. De functie van penningmeester en secretaris zou ik vervullen. Op naar de notaris en de "Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond" was geboren. Ik vond de naam niet zo aansprekend maar ze dekte wel precies de lading. We kregen een artikel in het Helmond Dagblad en de plaatselijke weekbladen. We schreven het oude vriendenbestand van het Meyhuis aan en ontwierpen een folder. We waren op weg. In navolging van andere vriendenverenigingen gingen we op zoek naar "beschermers" en "begunstigers".

Eugenie Geerts

De eerste “beschermers” waren natuurlijk Gamma Holding en Philips. Met een folder en een catalogus onder mijn arm bezocht ik Helmondse bedrijven om ze te interesseren voor onze vereniging.

De voorbezigingen met bijbehorende lezing van nieuwe exposities vielen in de smaak, de sfeer was prima en het aantal vrienden nam gestaag toe. Het leek me leuk ook eens gezamenlijk een ander museum te bezoeken en de dagexcursie was geboren. Dat betekende ook dat de bedenker het moest realiseren. Okay. Met de bus naar Amsterdam, naar Antwerpen en andere cultuurcentra. Wellicht niet zo professioneel geregeld, maar dat had toch ook wel iets. In ieder geval was het altijd gezellig. Niet alleen de inschrijvingen en het vriendental, maar ook het werk nam toe. We vonden toen de heer Fried van der Aa bereid de taak van reisorganisator van mij over te nemen. Fried van der Aa ging er tegenaan en er kwamen meerdaagse trips naar het buitenland. Hij regelde dat in samenwerking met een reisorganisatie die ons maatwerk kon leveren. Dat leverde nog meer vrienden op. Zo groeide de vereniging in vriendental, nam het aantal begunstigers en beschermers toe en groeide het kapitaal om in samenspraak met de museumdirecteur de collectie uit te breiden.

Eind 1999 heb ik mijn bestuurslidmaatschap neergelegd wegens vertrek naar Groningen. Met weemoed vanwege de goede herinneringen maar ook in de wetenschap dat er een bloeiende vereniging stond, die een lang leven beschoren zou zijn.

2. HOE HET VERDER GING

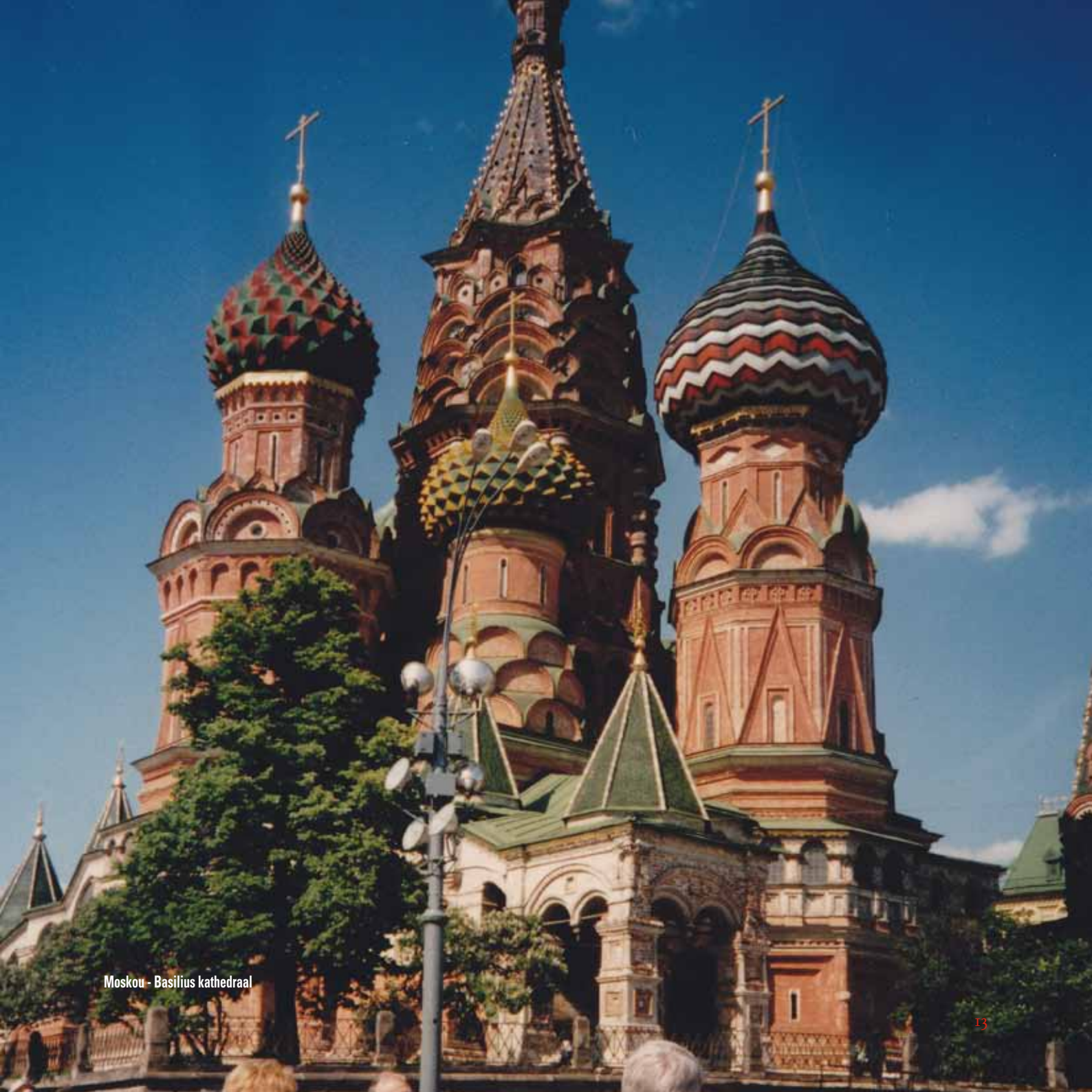

Leo van Tilburg

Na bovenstaand verslag van Eugenie Geerts van “hoe het allemaal begon”, was ik nieuwsgierig geworden naar het verdere verloop en daarom heb ik een bezoek gebracht aan Ad van der Aa-Teurlings. Ik wilde graag weten, hoe haar man tot het organiseren van reizen voor de Museumvrienden was gekomen.

In 1989 werd Fried van der Aa gebeld door de toenmalige wethouder van cultuur, Aad Meijer, die hem vroeg of hij een bestuursfunctie bij de Koninklijk Stadsharmonie Phileutonia ambieerde. Omdat Fried er, volgens zijn vrouw, niet voor voelde om achter het vaandel aan te lopen, ging hij op dat verzoek niet in, maar gaf de wethouder wel te kennen, dat hij mocht bellen als hij een andere bestuursfunctie had die beter bij hem paste. Kort daarna belde de wethouder opnieuw met het verzoek om tot het bestuur van de Vrienden van het Gemeentemuseum toe te treden, met als speciale taak meer structuur te brengen in de reisorganisatie.

Fried kwam al in september 1989 met een dagreis naar Insel Hombroich en in maart het jaar daarop met een driedaagse reis naar Parijs. Deze eerste meerdaagse reis was de vuurdoop voor wat er aan calamiteiten tijdens een reis kan gebeuren, want

Moskou - Basilius kathedraal

er werd ingebroken in de bus, met het gevolg dat men wat tijd op het politiebureau doorbracht voor de aangifte. Verder herinnerde Ad van der Aa zich, dat er op deze reis een deelneemster was in een rolstoel, die bij *La Défense* door haar man en een medereiziger de trappen opgesjouwd moest worden. In mei van datzelfde jaar reisde men voor een dag naar Amsterdam, waar in het Van Goghmuseum een grote Van Gogh-tentoonstelling plaatsvond.

Natuurlijk was er voor de organisatie, de uitnodigingen en andere werkzaamheden steeds het nodige bureauwerk. Dat werd aanvankelijk door Frieds zoon Chris verzorgd, maar toen die naar Moskou verhuisde werd het overgenomen door Piet Maas. Bijgestaan door zijn vrouw, leek het al gauw of Fried van der Aa een dagtaak had gevonden in het organiseren van dagexcursies en meerdaagse reizen. In die tijd was er nog geen bestuurlijke afspraak gemaakt over het eventuele loten bij teveel aanmeldingen. Dat veroorzaakte op de dag dat de uitnodigingen bij de leden in de bus kwamen, een ware run op de brievenbus van Mozartlaan 22. Fried huldigde het principe: "wie het eerst komt, het eerst maalt." Ad van der Aa vertelde over de verbazing van haar kleinkinderen, dat er zoveel brieven op één dag in de bus vielen.

Soms resulteerde dat zelfs in twee reizen per bestemming, zoals bij de reizen naar Rusland (1996), Spanje-Madrid (1997), München (1998), Portugal en Weimar (1999) en de Provence (2000). Enkele keren betekende dat echter ook dat hij leden teleur moest stellen. Ik herinner me dat dit het geval was bij de reis naar Schotland in 2000. Natuurlijk leverden niet alle bestemmingen twee reizen op. Er zijn ook verschillende reizen door Fried van der Aa georganiseerd, met één reis per bestemming, maar steeds met een respectabel aantal deelnemers, zoals de reis naar Berlijn (1992), naar Florence en Dresden (1994), naar Colmar-Straatsburg en Londen (1995), naar Trier (1996), naar Groningen (1997), naar Denemarken (1998), naar Griekenland (2001) en naar de Loirestreek (2001).

Fried was ook de initiatiefnemer van de geregelde lezingen als voorbereiding voor een museumbezoek. Hij nam daarvoor contact op met kunsthistoricus drs. Ger Jacobs. Dat resulteerde in 1996 in lezingen over Johannes Vermeer en Jan Steen, in 1998 over Jan Sluyters, in 2000 over Theo van Doesburg en Auguste Rodin en in 2002 over Aristide Maillol.

Het reizen met de Museumvrienden heeft onder Fried van der Aa een geweldige vlucht genomen en vormde al gauw een van de belangrijkste activiteiten van de vereniging. Wij denken daar met dankbaarheid aan terug. Één ding heeft hij niet meer

St. Petersburg - Hermitage

Fried van der Aa

zelf kunnen regelen, n.l. zijn opvolging, ook al had hij dat graag gewild want hij was er al maanden naar op zoek. Door zijn plotselinge overlijden op 12 maart 2002 kwam de kwestie van de opvolging in een stroomversnelling want de continuïteit van de populaire reizen kwam in gevaar. Op de dag van de begrafenis van Fried liet ik me tegenover een oud-bestuurder ontvallen, dat er m.i. niet één persoon als opvolger moest komen, maar een groepje mensen, om te voorkomen dat men nog eens voor dezelfde problemen zou kunnen komen te staan. Zo ging het balletje aan het rollen en werd er al snel een reiscommissie geformeerd, die bij de oprichting bestond uit Ad van der Aa-Teurlings, Piet Maas, Siem Ruster en mijzelf als voorzitter. De eerste opgave was de nog door Fried georganiseerde busreis naar Venetië doorgang te laten vinden. Siem Ruster nam op deze reis de leiding voor zijn rekening. Zo'n reis met 48 deelnemers was een hele opgave voor zo'n eerste keer, zeker toen we geconfronteerd werden met een niet al te willige reisleidster. Maar al met al verliep het prima.

Provence - Pont de Langlois

2002

De eerste dagexcursie, georganiseerd door de nieuwe commissie, was naar een tentoonstelling van Edgar Degas in het Gemeentemuseum in Den Haag en een expositie van Eugène Dodeigne in museum Beelden aan Zee in Scheveningen. Toen stonden we voor de opgave met een najaarsreis 2002 op de proppen te komen. Wij begonnen heel bescheiden met een 4-daagse reis naar Ieper, Lille, Brugge en Gent. Een leuke korte reis die bij de deelnemers vertrouwen wekte voor de toekomst, ondanks de drukte in Gent vanwege "Flikkendag".

Niet alleen het organiseren van de reizen zelf was belangrijk, maar ook het handhaven van het sociale aspect van deze reizen mocht niet teloor gaan. De geweldige ambiance bij de gezamenlijke maaltijden moest intact blijven en ook moest de mogelijkheid blijven bestaan om aan tafel of in de bar diepgaande discussies te kunnen voeren, zonder dat die zo hoog konden oplopen dat ze de sfeer zouden kunnen bederven.

In november gingen we voor één dag met zeventig mensen naar de monumentenstad Maastricht met een bezoek aan het Bonnefantenmuseum voor de expositie "Renaissance in Venetië". We werden daar ontvangen door onze collega's van de Vrienden van het Bonnefantenmuseum.

2003

Nadat we in het voorjaar van 2003 eerst met 85 mensen naar Keulen waren geweest voor de grote Richelieu-tentoonstelling, hadden we eind april/begin mei zelfs twee prachtige vliegreizen naar Barcelona. Ger Jacobs verzorgde vooraf een lezing over Antoni Gaudí, wat heel goed van pas kwam. Met plezier denken we nog terug aan de bezoeken in de Catalaanse hoofdstad aan het Picassomuseum, de *Fundació Miró*, het *Museu Nacional d'Art de Catalunya*, aan de *Barri Gòtic* met de gotische kathedraal, aan de architectuur van Gaudí, met als hoogtepunten de *Sagrada Família*, het *Casa Milà* en het *Park Güell*. De bezoeken aan Barcelona werden afgewisseld met tochten naar Figueras voor het Dali-museum, Girona met zijn prachtige kathedraal en het *Monasterio de San Daniel*, Ripoll met het *Monasterio de Sante Maria*, Vic met zijn typische kathedraal en het bisschoppelijk museum en natuurlijk ook

Barcelona - Sagrada Família

Praag - Orloj, astronomische klok

Montserrat met *La Moraneta*, allemaal begeleid door de voortreffelijke reisleidsters Clara en Marina.

Eind Juli 2003 bezochten we met ongeveer zeventig mensen het Koninklijk Museum voor Schone kunsten in Antwerpen, voor de tentoonstelling "*Femmes Fatales*". De najaarsreis 2003 had de gouden stad Praag als bestemming. Ook hiervoor was zoveel belangstelling, dat we twee reizen konden organiseren. In Praag maakten we, o.l.v. Hanna, stadswandelingen door de joodse wijk en door het historische centrum van de stad met o.a. het oude stadhuis, het Wenceslasplein, de Karelsbrug en vele andere bezienswaardigheden. We bezochten het *Zidovské Muzeum* (het Joods museum) en het Mucha Museum, waar alles om de Jugendstil draait. Een van de hoogtepunten was ook het avondbezoek aan de befaamde *Laterna Magica* gevolgd door een rit door *Praag by night*. De bezoeken aan Praag werden afgewisseld met een dagtocht naar Kutna Hora en het bezoek aan een glasblazerij. Op de terugreis bezochten we Karlovy Vary, het vroegere Karlsbad.

Op 18 november 2003 kregen we in Helvoirt een lezing over "Kunst in Helvoirt" door ons toenmalige lid, de kunstenaar Paul van Aarle.

2004

Na een inleidende lezing door Ger Jacobs ging de eerste dagreis van 2004 op 30 maart naar de Nieuwe Kerk in Amsterdam voor de tentoonstelling "Liefde uit de Hermitage". De voorjaarsreis van dat jaar was een 8-daagse vliegreis naar de Noord-Italiaanse cultuursteden Mantova, Brescia, Bergamo, Parma, Verona en Milaan, met verblijf in Desenzano del Garda, een levendig plaatsje aan de zuidkant van het Gardameer. We hebben genoten van de stadswandeling door het oude Mantova met zijn *Rotonda* (oude Romaanse ronde kerk) en het bezoek aan het museum *Palazzo Te*. Om alles te laten bezinken was de volgende dag de boottocht op en de rit rond het Gardameer bijzonder geschikt.

In Brescia, dat eveneens een *Rotonda* heeft, voerde de stadswandeling over de drie bekendste pleinen van de stad: *Piazza del Duomo o Paolo VI*; *Piazza della Loggia* en de enigszins fascistisch aandoende *Piazza della Vittoria* en verder langs de resten van het *Forum Romanum*. 's Middags bezochten we het interessante *Santa Giulia Museo della Città*. In Bergamo liep de stadswandeling door de *Città Alta*, met als centrale punt de *Piazza del Duomo*.

Praag - Oude Stadsplein

Praag - zicht kathedraal en burcht

Parma - Baptisterium

Sirmione - Gardameer

Verona - Ponte Pietra

Brescia - La Rotonda

Als museum hadden we daar voor de *Pinacoteca dell'Accademia Carrara* gekozen. In Parma zagen we op de stadswandeling het enorme *Palazzo della Pilotta*, de *Piazza del Duomo* met zijn Dom en de prachtige, achthoekige doopkapel, van binnen versierd met schitterende fresco's, lunetten en beelden.

Voorts de *San Giovanni Evangelista* met schilderijen van Correggio en Parmigianino en de *Storica Spezieria*. De voorlaatste dag gingen we naar Verona. Hoogtepunten daar waren het bezoek aan de indrukwekkende *San Zeno*, de stadswandeling door het oude centrum met de *Piazza Brà*, de *Arena*, de *Piazza delle Erbe*, de *Piazza dei Signori* en de *Santa Maria Antica*. De namiddag was gereserveerd voor het *Civico Museo d'Arte* in het *Castelvecchio*. Voor we terugvloegen maakten we nog een stadswandeling door Milaan. Daar bezochten we uiteraard de mooie Dom en de *Piazza della Scala*. Het bezoek aan Milaan werd afgesloten met een bezoek aan het *Museo del Castello* in het *Castello Sforzesco*.

Op 1 juni 2004 gingen we met ruim zestig mensen naar Antwerpen voor de tentoonstelling: "Van Delacroix tot Courbet, Rubens ter discussie" en voor een stadswandeling met als motto: "Rubens in hogere sferen".

De najaarsreis 2004 was een 7-daagse Drielandenreis per bus, naar Freiburg en Weil am Rhein in Duitsland, Basel in Zwitserland en Strasbourg, Colmar en Ronchamp in Frankrijk. Op de heenweg bezochten we de Dom van Speyer. We logeerden in Kirchzarten.

In Straatsburg maakten we een stadswandeling met een bezoek aan de kathedraal *Notre Dame*. Tijdens de boottocht kregen we "*Petit France*" en de moderne gebouwen van het Europese Parlement te zien. Aansluitend maakten we een bustocht door de *Route des vins d'Alsace* met een stop in Ribeauvillé, om de Elzasser wijn te proeven.

In Basel leidde de stadswandeling ons door de *Altstadt* met zijn Münster en *Münsterplatz*, de *Tinguely-Brunnen* bij het Stadstheater (één van de 160 fonteinen die Basel rijk is) en langs de Rijnover met een mooi zicht op de stad. Als musea hadden we gekozen voor het curieuze Tinguely-museum en het prachtige Kunstmuseum.

In Ronchamp ging alle aandacht uit naar de kapel *Notre-Dame-du-Haut* van Le Corbusier. Aansluitend reden we naar Colmar voor een wandeling door de mooie oude stad en een bezoek aan het *Musée d'Unterlinden*, bekend door het Isenheimer Altaarstuk van Grünewald. In Weil am Rhein was het Vitra Design Museum een ware openbaring met zijn prachtige gebouwen van Frank O. Gehry en andere beroemde

Frank O. Gehry - Design Museum

architecten. Aansluitend maakten we een rit door het Zwarte Woud met bezoek aan Sankt Blasien. De volgende dag opnieuw een tocht door het Zwarte Woud met bezoeken aan Sankt Märgen en Sankt Peter en 's middags aan Freiburg im Breisgau, waar we een stadswandeling hadden en de *Münster* bezochten. De thuisreis ging via Maria Laach, waar we een bezoek brachten aan het benedictijner klooster. De reizen van 2004 werden afgesloten met een bezoek aan Museum Folkwang in Essen voor de expositie "*Cézanne, Aufbruch in die Moderne*". Vanzelfsprekend hebben veel deelnemers van de gelegenheid gebruik gemaakt om de kerstmarkt te bezoeken.

2005

Op de algemene ledenvergadering van 22 maart 2005 hield Ger Jacobs een lezing over de *Berliner Secession* en een dikke week later togen we met 2 bussen naar de tentoonstelling van de "Schilders van Berlijn 1888-1918 – Die Berliner Secession" in het Singer Museum in Laren, gevolgd door een bezoek aan de expositie: "Verstilde Emotie – Beeldhouwkunst uit heden en verleden" in Museum Het Catherijneconvent in Utrecht.

La douleur m'a brisée, la fraternité m'a relevée, de ma blessure a jailli un fleuve de liberté

Caen - Le Mémorial

De meerdaagse voorjaarsreis 2005 had Normandië als bestemming. Op de heenreis deden we Doornik met zijn imposante kathedraal aan. We logeerden in Pont l'Éveque. De eerste dag in Normandië gingen we naar Caen voor een bezoek aan *le Mémorial*, het geweldige oorlogsmuseum, waarvan we allen onder de indruk raakten, gevolgd door een stadswandeling door Caen. De volgende dag was Rouen ons doel. Als eerste werd de prachtige kathedraal *Notre Dame* bezocht, daarna een stadswandeling, waarop we de moderne *Jeanne d'Arc*-kerk zagen met haar oude glas-in-loodramen, het *Aître de Saint Maclou*, de *Saint Maclou*-kerk en de *Vieux Marché*. We eindigden met een bezoek aan het *Musée Flaubert*.

Toen we via Deauville in het schilderachtige Honfleur kwamen was Madeleine onze gids in de stad en in de houten kerk van *Sainte Cathérine*. Eveneens in Honfleur gingen we naar het *Musée Municipal Eugène Boudin*.

In het Château de Breuil leerden we hoe Calvados wordt gemaakt en konden we deze Normandische drank proeven. In Bayeux begonnen we met de beroemde *Tapisserie de la Reine Mathilde*, gevolgd door een wandeling door de stad en een bezoek aan de kathedraal. In Le Havre maakten we een boottocht door de haven en gingen we naar het *Musée Malraux des Beaux Arts*, met vooral werk van Eugène Boudin en de *Donation Senn-Foulds de Courbet à Matisse*. Op de weg terug naar ons hotel deden we nog Étretat aan met zijn typische krijtrotsen.

Honfleur

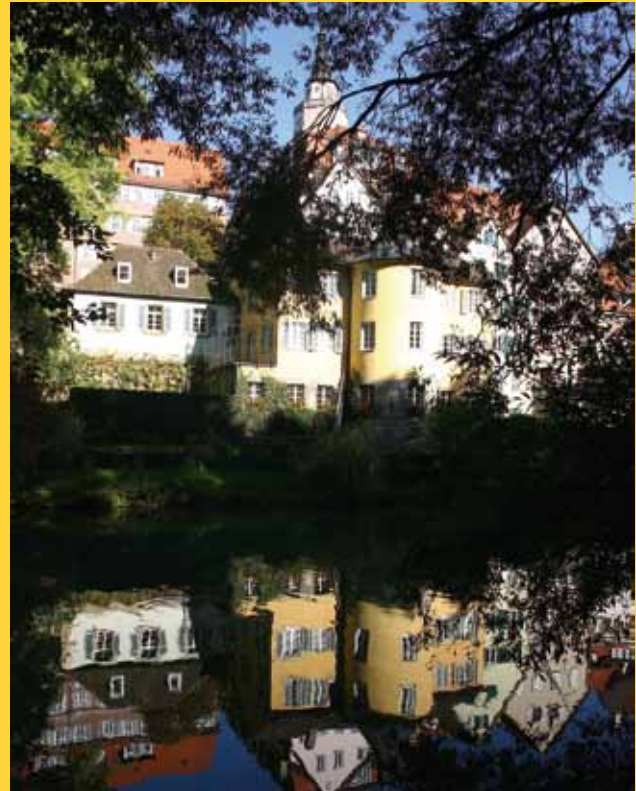
Caen - Torens van St. Etienne

Stuttgart - Staatsgalerie aan de Kulturmeile

Ulm - Rechte Haus

Tübingen - Weerspiegeling

De thuisreis ging via Amiens, waar we de mooie kathedraal bezichtigden. De meerdaagse najaarsreis 2005 was een 7-daagse busreis naar Baden-Württemberg, met op de heenweg een bezoek aan de prachtige *Sankt Peter* Dom van Worms. We verbleven in Langenau bij Ulm en van daaruit bezochten we verschillende steden. In Ulm begonnen we met een stadswandeling naar de *Münster*, waarna we de *Altstadt* doorkruisten en veel opstaken over het *Fischer- en Gerberviertel* en over de *Ulmer Spatz*. In de namiddag maakten we een bustocht door de landschappelijk mooie Barokroute, met een bezoek aan de rococo kerk in Zwiefalten

De volgende dag kregen we in Stuttgart met een rondleiding door de binnenstad, langs de *Schloßgarten*, en die *Kulturmeile*, een aardige kijk op de hoofdstad van Baden-Württemberg. 's Middags brachten we enkele uren door in het kort tevoren geopende *Kunstmuseum* met o.a. een speciale expositie van Otto Dix.

Een dag later reisden we naar Schwäbisch Hall aan de rivier de Kocher, waar ons tijdens een rondleiding door de stad veel over deze oude rijksstad verteld werd. 's Middags maakten we een bustocht door een deel van de prachtige *Deutsche Limes-Straße*, met als slot een wijnproeverij in Aalen.

Op de tweede dag in Stuttgart stond 's morgens de tentoonstelling "Picasso Badende" in het moderne gedeelte van de *Staatsgalerie* op het programma, terwijl we 's middags naar Slot Ludwigsburg bij het Forum gingen. Daar kon men uit diverse exposities kiezen. Een hoogtepunt op deze reis was zeker ook het bezoek aan de universiteitsstad Tübingen aan de Neckar. Het mooie *Rathaus* uit de 15e eeuw, de *Marktbrunnen*, het typische universiteitskwartier en de *Stiftskirche* uit de 15e eeuw waren zeker de moeite van een stadswandeling waard. 's Middags reden we naar de buiten de stad gelegen *Kunsthalle Tübingen* voor de tentoonstelling *Die Kunst des Handelns, Meisterwerke des 14. Bis 20. Jahrhundert bei Fritz und Peter Nathan*.

De terugreis ging over Mainz, waar we de kans kregen om behalve de Dom, ook de geweldig mooie ramen van Marc Chagall in de *Sankt Stephan* te bewonderen.

Op aanraden van Ger Jacobs hadden we op 13 oktober een dagreis naar Duisburg gepland. In het Lehmbruckmuseum zagen zo'n tachtig van onze leden de tentoonstelling: "*Lehmbruck, Rodin, Maillol und das Menschenbild der Moderne*".

Midden november 2005 hield Ger Jacobs een lezing over de tentoonstelling "*Henri Matisse – Figur, Farbe, Raum*" en twee weken later reisden we met niet minder dan 115 mensen naar de gelijknamige tentoonstelling in de *K.20 Kunstsammlung NRW* in Düsseldorf. Een huzarenstukje, temeer omdat we ook nog een gezamen-

lijke lunch hadden in het oudste restaurant van Düsseldorf: *Zum Schiffchen* in de *Altstadt*. Alles verliep echter gezellig en zonder problemen. De dag werd besloten met een bezoek aan de kerstmarkt.

2006

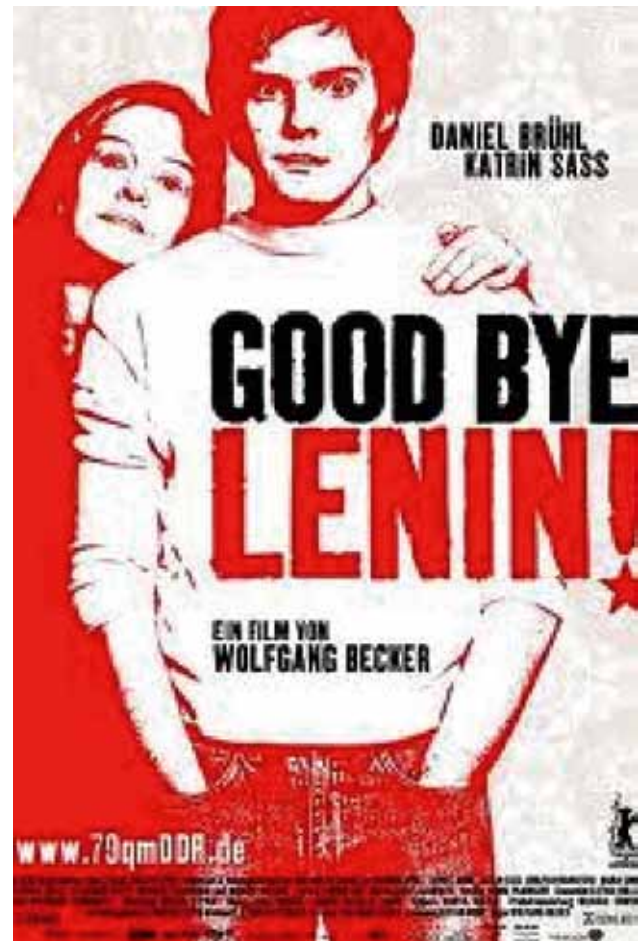
Waren lezingen, dag- en meerdaagse reizen tot nu toe de enige activiteiten, in 2006 diende zich een nieuw fenomeen aan: de film. Ad Snels benaderde ons namens het Filmhuis, met de vraag of wij er voor voelden om speciaal voor onze leden filmmiddagen te organiseren. Na verschillende gesprekken werd een modus gevonden, om zonder al te veel administratief werk die middagen te organiseren en als proef stelde onze vereniging zich financieel garant voor de kosten van vier filmmiddagen, t.w. twee in het voorjaar en twee in het najaar.

Wij zijn Ad Snels hier nog steeds dankbaar voor, want vanaf de eerste film *Good bye, Lenin!* zijn die filmmiddagen een geweldig succes geweest. In datzelfde jaar zagen we achtereenvolgens *Mrs. Henderson presents, Marie Antoinette* en *Ladies in Lavender* met elke keer een nagenoeg volle zaal.

De jaarvergadering van 2006 werd gevolgd door een lezing van Ger Jacobs over *Rembrandt-Caravaggio*, omdat we op 6 april de tentoonstelling met dezelfde titel in het Van Gogh museum in Amsterdam gingen bezoeken. Ook daarvoor moesten weer twee bussen worden ingezet.

Eind april 2006 was de 7-daagse vliegtour naar Polen o.l.v. Siem Ruster. Op het programma stonden 3 volle dagen Krakau, met aandacht voor de Grote Markt, de Lakenhal, de Raadhuisoren, de Franciscaner- en Dominicaner kerk, de koninklijk burcht, de *Barbacane* (de middeleeuwse fortificaties), de Florianuspoort en de kathedraal. Verschillende musea werden bezocht zoals b.v. het Nationaal Museum en het *Czartoryski* Museum.

Verder werd een dagtocht gemaakt in de *Pardnic*-vallei en het *Ojców* Nationaal Park en bracht men een bezoek aan de zout-

Good Bye Lenin

Polen - Groepsfoto

mijnen van Wieliczka. Een gedeelte van de deelnemers bezoekt Auschwitz/Birkenau en het hele gezelschap bezoekt Zakopane, met als doel te genieten van het natuurschoon van het Tatragebergte en het Tatra-museum in Zakopane.

Drs. Frank Hoenjet, conservator van ons Gemeentemuseum, zette ons met een inleiding op het spoor van de schilder Caspar David Friedrich voordat we op 8 augustus met een gezelschap de tentoonstelling "Caspar David Friedrich, die Erfindung der Romantik" in Düsseldorf gingen bekijken.

De najaarsreis 2006 betrof een 7-daagse busreis naar Dresden en omgeving. In Dresden zelf zagen we vele interessante facetten van de stad zoals de *Semperoper*, de *Frauenkirche*, de *Schinkelwage*, de Kathedraal, de *Stallhof* en de *Pfunds Molkerei*. Er werd ook uitgebreid aandacht besteed aan de moderne architectuur b.v. de *Neue Synagoge*, het *World Trade Center*, de *Gläsern Manufaktur des VW Konzerns* en de *Kunsthofpassage*. We bezochten de *Gemädegalerie Alte Meister* en in het *Ausstellungsgebäude an der Bräulischen Terrasse* de expositie "Von Monet bis Mondrian". We maakten een boottocht op de Elbe en gingen in de *Semper Oper* naar het ballet "Ein Sommernachtstraum". Behalve naar Dresden gingen we naar Zittau, waar het grootste Vastendoek ter wereld te zien was, naar Bautzen en Görlitz. In Meissen bezochten we na de stadswandeling de *Staatliche Porzellan-Manufaktur Meissen GmbH* en we hadden daarna een tocht door de *Sächsische Weinstrasse* met als slot een wijnproeverij bij *Schloß Wackerbarth* in Radebeul.

Eind november ondernamen we een dagexcursie naar Bonn voor de tentoonstelling "The Guggenheim Collection" in de *Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland* en een bezoek aan de Kerstmarkt.

2007

Door het grote succes van het eerste jaar, besloten we de filmmiddagen in 2007 te continueren. De filmmiddagen bleken niet alleen hun waarde bewezen te hebben door de goede films die vertoond werden, maar ook vanwege de sociale contacten in de pauze. Daarom planden we weer 4 films in 2007. We konden naderhand bogen op een geweldig succes met de films *La tourneuse des pages*, *The Queen*, *Notes on a Scandal* en *Das Leben der Anderen*.

In 2007 had de reiscommissie enige wijzigingen ondergaan. Ad van der Aa-Teurlings

Krakau - Nationaal Museum

Auschwitz/Birkenau

Dresden - Liefrauenkirche

Dresden - Semper Oper

Semper Oper - Ballet Ein Sommernachtstraum

trad terug en op 13 januari hebben we afscheid van haar genomen. Op 11 juli trad Ad Snels, die we door de contacten met het Filmhuis hadden leren kennen, tot de commissie toe, op 17 december van datzelfde jaar gevolgd door John Mirkes, die de commissie al eens geweldige ondersteuning had geleverd bij een ledenwerfactie.

De eerste dagreis van 2007 was op 13 maart naar de Kunsthal in Rotterdam voor de tentoonstelling: "Leve de Schilderkunst". De meerdaagse voorjaarsreis ging naar de kunststeden van de Emilia Romagna in Italië. Op de heenweg logeerden we in Luzern. De tweede dag onderbraken we de reis voor een bezoek aan Lugano, voordat we naar Ozzano bij Bologna reden, waar we verbleven.

De volgende dag gingen we eerst naar Bologna voor een uitgebreid bezoek aan deze oude universiteitsstad, gesticht door de Etrusken. Op de *Piazza Maggiore* bezochten we de bijzondere en zeer grote kerk van *San Petronio*. We zagen de scheve torens, de grote *Fontana del Nettuno* en het grote bronzen beeld van Gregorius XIII op de *Piazza Nettuno*. We brachten daarna een bezoek

aan de universiteitsgebouwen en mochten in de oude zaal, waar vroeger anatomische lessen gegeven werden. Daarna vertrokken we naar Ferrara, waar vroeger de Este-dynastie de scepter zwaaide. In het *centro storico* werden we gegidst langs de stadswallen, het *Palazzo dei Diamanti*, het *Castello Estense* en uiteraard de prachtige kathedraal van *San Giorgio*. Dat was op 30 april, Koninginnedag. We hadden de oranjebitter meegenomen en na enig overleg met de gerant van ons hotel, werd die in de bar uitgeschonken. De gerant had, zonder dat we het wisten, voor een grote foto van Hare Majesteit gezorgd. Een alom gewaardeerde geste. De dag erna reisden we naar Ravenna, de stad van de mozaïeken. Tijdens de jaarvergadering waren we door een lezing van Ger Jacobs hierop voorbereid. We bezochten de *Sant' Apollinare Nuovo*, het *Battistero degli Ariani*, het *Mausoleo di Galla Placidia* en tenslotte de *San Vitale*; een van de puurste scheppingen van de Byzantijnse kunst in Italië. Ik denk nog steeds met plezier aan de gezamenlijke lunch in Ravenna in de *Cappello Cantina*, waar de wijn zo rijkelijk geschonken werd, dat we moeite hadden om er weg te komen.

De derde dag in de Emilia Romagna stond opnieuw Bologna op het programma, met eerst een bezoek aan de *Pinacoteca Nazionale* en daarna aan de *San Stefano*, een heiligdom opgebouwd uit een samenvoeging van 4 (oorspronkelijk 7) middeleeuwse kerkjes, stuk voor stuk juweeltjes. We sloten Bologna af, met een bezoek aan de *Santa Maria della Vita*, waar een prachtige groep van 7 beelden van Niccolò da Puglia te zien was.

's Middags reden we naar het plaatsje Dozza, waar we een wijnproeverij hadden in de *Enoteca Regionale Emilia Romagna*.

De volgende dag togen we opnieuw naar Ravenna. We hadden een bezoek gepland aan het *Museo Nazionale*, maar dit bleek, ondanks de afspraak die we hadden gemaakt, gesloten te zijn. We vulden de vrijgekomen tijd met een bezoek aan de *Cooperativa Mosaicstivan Ravenna*, om te zien hoe mozaïeken worden gemaakt en met een koffie met gebakpauze op de zonovergoten *Piazza del Popolo*. Even buiten Ravenna bezochten we de *Sant' Apollinare in Classe*, een prachtige 6e eeuwse basiliek, verfraaid met indrukwekkend mooie mozaïeken. De dag werd afgesloten met een bezoek aan Faenza, waar we naar het *Museo Internazionale della Ceramiche* gingen. Dit museum heeft een prachtige collectie keramiek van de prehistorie tot heden. De laatste dag in Italië werd besteed aan Modena, de geboortestad van Pavarotti. We startten de rondleiding op de *Piazza Roma* bij het *Palazzo Ducale*,

Emilia Romagna - Koninginnedag

Ravenna - Driekoningenmozaïek

Ravenna - Mausoleo di Galla Placidia

Ferrara - Kathedraal S. Giorgio

waarin nu de *Accademia Militare* is gevestigd. Vandaar ging het naar de *Piazza Grande* voor een bezoek aan de *Duomo*, met daarnaast de *Ghirlandina*, de scheefgezakte klokkentoren. Na de lunch een bezoek aan de *Galeria Estense* in het *Palazzo dei Musei*, met vooral kunst uit de middeleeuwen. De eerste dag van de terugreis maakten we een stop in Locarno en overnachtten we in Freiburg. De laatste dag deden we nog *das Deutsches Eck* in Koblenz aan, alvorens terug te keren naar Nederland. Intussen waren we ook benaderd door de directie van theater 't Speelhuis, met de vraag of wij iets voor elkaar konden betekenen. Dit contact resulteerde in een voorstelling op 13 april in de Scalazaal van de Engelse acteur Pip Utton met als titel "Bacon". Voor de aanvang gaf Ger Jacobs een inleiding over de beruchte Engelse schilder.

De najaarsreis 2007 was een 6-daagse busreis naar Frankenland. Op de heenweg hadden we een onderbreking in Frankfurt/Main. Ons hotel was in Geiselwind. In Frankenland deden we Bamberg aan met zijn Dom, de *Alte Hofhaltung* en de *Neue Residenz*, waar we 's middags de expositie "*Kaiser's Räume – Kaiser's Träume*" bezochten. Verder Würzburg met zijn barokke *Residenz*, *Hofkirche*, Romaanse Dom, de *Neumünster* en het *Lusamgärtchen*. 's Middags naar het *Mainfränkische Museum* in het *Zeughaus* en aansluitend een boottocht naar Veithöchsheim. Daarna naar Nürnberg met de *Platz am Tiergartertor*, het *Albrecht Dürerhaus*, dat we 's middags bezochten, de *Lange Turmbrücke* en de *Hauptmarkt*.

Als laatste reisden we over Creglingen, waar in de *Hergottskirche* het *Marienaltar* van Tilman Riemenschneider staat, naar Rothenburg ob der Tauber. Daar de *Spital-turm*, mooie vakwerkhuisen, het *Kriminalmuseum*, de *Sankt Jakobskirche*. 's Middags ging men kerstinkopen doen bij Käthe Wohlfahr. De thuisreis werd onderbroken in Bonn voor een bezoek aan de schitterende tentoonstelling: "*Ägyptens versunkene Schätze*".

Op 24 oktober maakten we een dagtocht naar Brussel voor een bezoek aan het Horta-museum en het Muziekinstrumentenmuseum. De bijna zeventig deelnemers genoten 's avonds van een diner in Asten.

Op 20 november 2007 hield Ger Jacobs een lezing over "*Bonjour Russland*" en de laatste dagreis van 2007 betrof een reis met maar liefst 128 deelnemers in drie bussen naar Düsseldorf, om daar de gelijknamige tentoonstelling in het *Museum Kunst Palast* te bezoeken. Na de prettige ervaring van 2005, gingen we opnieuw naar *Zum Schiffchen* voor de lunch, waarna het gezelschap uitwaaierde over kerstmarkt.

Op veler verzoek werd besloten het aantal films in 2008 uit te breiden van vier naar zes. De films *Mother of Mine*, *Jardins et Automne*, *Mio fratello è figlio unico*, *The Kite Runner*, *Il y a longtemps que je t'aime* en *Irina Palm*, trokken volle zalen.

Op 12 maart ondernamen we een dagtocht naar Den Haag, waar in het Gemeentemuseum de tentoonstelling: "Picasso" liep. Dankzij de samenwerking met 't Speelhuis konden onze leden in de Scala zaal opnieuw genieten van een voorstelling van Pip Utton, die deze keer in de huid van Charly Chaplin was gekropen. Ger Jacobs zorgde vooraf voor een lezing over de grote komiek. Tijdens de jaarvergadering hield Ger Jacobs, onder de titel "De huiskamer van Helmond" een lezing over de beelden in de openbare ruimte in Helmond; toegespitst op de beelden in de stad. De keuze voor de meerdaagse voorjaarsreis was deze keer gevallen op een 7-daagse vliegreis naar Boedapest. In de Hongaarse hoofdstad maakten we een gecombineerde stadswandeling en rondrit in het oudste deel: *Óbuda*, met het Romeins Amfitheater uit de 2e eeuw, de neoclassicistische synagoge en het *Florian Tér*. Op dezelfde dag bezochten we het indrukwekkende Imre Varga Museum met sculpturen van de gelijknamige beeldhouwer en het Vasarely Museum in het Zichy-paleis. We wandelden door de joodse wijk met een bezoek aan de Grote Synagoge, het Holocaustmonument van Imre Varga, het Joods Museum en de joodse begraafplaats. In de namiddag reden we naar het curieuze *Szobor Park*, met 41 communistische monumenten. Het stadsdeel *Buda* kwam weer een andere dag volop aan bod, door een wandeling in de omgeving van de burcht. We zagen de Kettingbrug, het Burchtpaleis, het Vissersbastion, met prachtig uitzicht op de parlamentsgebouwen, en de gotische Matthias of O.L. Vrouwe kerk. 's Middags stond de Hongaarse Nationale Galerie op het programma.

Deze dag was begonnen met een vroege (geheim gehouden) bijeenkomst met oranjebitter ter gelegenheid van het feit dat oud-burgemeester Jacques Geukers mij in een gloedvolle speech mocht mededelen dat mij bij terugkeer in Nederland een koninklijke onderscheiding zou worden uitgereikt. Een heel leuk intermezzo. De vierde dag Boedapest werd besteed aan het stadsdeel *Pest*. We bezichtigden het interieur van de parlamentsgebouwen o.l.v. een gids en zagen de Hongaarse kroonjuwelen en verder de Stefanus Basiliek. 's Middags ging het naar het Heldenplein met het trotse millenniummonument en de grote zuilengalerie en een bezoek aan het Museum voor Beeldende kunst.

De bezoeken aan Boedapest werden afgewisseld met een tocht naar Esztergom, dat de grootste kerk van Hongarije heeft, naar Viségrad met zijn bovenburcht en naar Szentendre, waar de rood/geel geschilderde Belgradokerk helaas in de steigers stond. Op deze reis naar Hongarije werd gebroken met de traditie van de limericks. Ooit door Fried van der Aa ingesteld en een groot aantal jaren beslist heel leuk, maar intussen wat sleets geworden.

Samen met de directie van 't Speelhuis hadden we deze keer voor het theaterseizoen 2008/2009 vier toneelvoorstellingen uitgezocht, waarvoor onze leden tegen een gereduceerde entreprijs konden reserveren voor "Knielen op een bed violen"; "Johanna de Waanzinnige"; "Lange dagreis naar de nacht" en "Victory Boogie Woogie". Deze laatste voorstelling moest echter wegens onvoldoende belangstelling in Helmond worden afgelast.

De uitbreiding van het aantal activiteiten noopte ons te komen tot een taakverdeling in de commissie. Ieder kreeg zijn specialisme, maar elke lid van de commissie zou volledig van alles op de hoogte blijven, om altijd elkaar te kunnen vervangen en om altijd als reisleader te kunnen assisteren of invallen. John Mirkes zou de dagreizen voor zijn rekening nemen, Ad Snels de film en het notuleren van de vergaderingen, Piet Maas de ledenadministratie en alle voorkomende administratieve werkzaamheden en ikzelf de meerdaagse reizen, 't Speelhuis en de lezingen.

De reiscommissie had intussen ook besloten haar naam te veranderen in Reis- en Activiteitencommissie, omdat reizen niet meer de enige activiteit was.

De eerste door John Mirkes georganiseerde dagexcursie ging op 6 augustus, met een gezelschap van meer dan 100 deelnemers, waaronder wethouder Bethlehem, naar onze zusterstad Mechelen in België, waar we op het historische stadhuis ontvangen werden door de schepen van cultuur, de heer Nobels, en daarna een rondleiding kregen door het interessante gebouw. Ook mochten we daar het typische Mechelse bier proeven. Na een gezamenlijke lunch maakten we onder leiding van een aantal gidsen een rondgang door deze historische stad.

Mechelen

De najaarsreis 2008 was een 9-daagse busreis naar Wenen. Nadat we op de heenreis in Fürth hadden overnacht, werd de tweede reisdag onderbroken in Regensburg, waar iedereen de gelegenheid kreeg de prachtige Dom te bezoeken en wat van deze historische stad te zien. Tijdens onze "Weense tijd" logeerden we in Alt Lengbach. Onze eerste kennismaking met Wenen was met een busrit langs Jugendstilhuizen, de *Naschmarkt*, het *Sezessionshaus*, het *Konzerthaus*, de *Karlskirche*, de *Hochstrahlbrunne*, het *Belvédère* en de moderne gebouwen aan de andere kant van de Donau, waaronder het gebouw van de Verenigde Naties. 's Middags maakten we een rondgang door de *Stephan's Dom*, de *Michaelerkirche* en over de pleinen van de Hofburg.

Een volgende dag begonnen we met een rondleiding door de *Schatzkammer* met de kroningsinsignes en door de keizerlijke appartementen van Franz Josef en Elisabeth. Daarna gingen we naar Schönbrunn, waar we ook weer gegidst werden.

Bijzonder leuk en relaxed was tijdens deze Wenen-reis het bezoek aan de Stift Melk en de bootreis op de Donau van Melk naar Krems. De andere dag begonnen we in de *Winterreitschule*, gevolgd door een bezoek aan de *Österreichische Galerie des 19. und 20. Jahrhundert* in het *Oberes Belvedere*. 's Avonds naar het *Konzerthaus* voor een concert door het *Wiener Mozart Orchester*.

De laatste dag in Wenen begon met een bezoek aan het imposante *Kunsthistorisches Museum*, 's middags gevolg door een bezoek aan het Museum Leopold om o.a. het werk van Egon Schiele en Gustav Klimt te kunnen bewonderen. De dag werd afgesloten met een verkorte stadswandeling door de joodse wijk, langs de synagoge bij de *Städtische Judengasse*. Dit gedeelte was zwaar bewaakt i.v.m. een recente verkiezingsoverwinning van Jörg Haider. We liepen nog over de *Hoher Markt* met de *Vermählungsbrunnen* en de *Ankeruhr* en gingen ook nog even de kerk van *Maria am Gestade* binnen. Tot slot kwamen we op de *Judenplatz* met het Holocaust-monument. De eerste dag van de terugreis ging via Schärding naar Fürth voor de overnachting. De tweede dag eindigde met een afscheidsdiner in Asten.

De laatste dagreis van 2008 was naar Münster, waar we het *Westfälisches Museum* bezochten en verder op eigen gelegenheid een stadswandeling maakten of op de kerstmarkt ronddoelden. De allerlaatste activiteit van 2008 was een drukbezochte lezing van Ger Jacobs over Alberto Giacometti, als voorbereiding op de dagexcursie naar de Kunsthal in Rotterdam op 17 januari 2009.

Wenen - detail Jugendstilgebouw

Wenen - groefoto voor Kunsthistorisch Museum

Wenen - Gebouw Hundertwasser

2009

Na al in de periode Fried van der Aa regelmatig hand- en spandiensten te hebben verricht en zeven jaar lid te zijn geweest van de reiscommissie, vond Siem Ruster het tijd om met zijn werkzaamheden voor de vereniging te stoppen. Op 13 januari 2009 hebben bestuur en de commissie behalve hem, ook zijn vrouw Marja bedankt, voor alles wat zij voor de vereniging hebben gedaan.

In 2009 onderging het aantal filmmiddagen opnieuw uitbreiding en wel van zes naar acht voorstellingen en in dat jaar was op die middagen, de filmzaal weer nagenoeg elke voorstelling helemaal bezet. Het programma was dat jaar weer erg gevarieerd met de films *Bienvenue ches les Ch'tis*, *Changeling*; *Mon fils à moi*, *Aanrijding in Moscou*, *The boy in the striped pyjamas*, *The Young Victoria*, *Doubt* en *Pranzo di Ferragosto*.

Nadat we door Ger Jacobs met een lezing waren voorbereid ondernamen we op 18 april 2009 met bijna zestig deelnemers een dagexcursie naar Amsterdam, waar in het Van Gogh Museum de expositie: "Van Gogh en de kleuren van de nacht" te zien was.

De meerdaagse voorjaarsreis had Engeland als bestemming, met speciaal de nadruk op Oxford en Cambridge. Op de heenreis van deze 7-daagse busreis lunchten we in Veurne en eenmaal in Engeland, onderbraken we in Canterbury de reis voor de bezichtiging van de kathedraal. We overnachtten de eerste twee nachten in East-Horsley, van waaruit we bezoeken brachten aan het *Mansion Knole* bij Sevenoaks, de *All Saints' Church* in Tudeley met zijn prachtige Chagall-ramen en *Sissinghurst Castle Gardens*. Vervolgens eerst naar *Blenheim Palace* in Woodstock, waar Winston Churchill geboren is en naar *Windsor Castle*, alvorens voor de rest van de week naar Hatfield te verhuizen.

Vanuit Hatfield bezochten we Oxford, waar we rondgeleid werden in het historische stadsdeel, langs het *Sheldonian Theatre*, de *Bodleian Library*, de *Radcliffe Camera*, en verschillende Colleges, waarvan we *The New College* bezichtigden. Op dezelfde dag maakten we een bustocht door de Cotswolds, die we na de lunch in Burford begonnen. Onderweg maakten we stops in Bourton-on-the-Water en in Chipping Campden, beide typische Cotswolds plaatsjes. De andere dag ging het naar Cambridge, dat eveneens veel colleges telt. Vanaf de *King's Parade* wandelden we o.l.v. een gids langs de "mathematische brug", langs het *Saint Catherine's College* en het

Canterbury - Cathedral

Corpus Christi College naar het *King's College* met zijn prachtige kapel in perpendicular stijl. In deze kapel een schitterend oksaal, mooie koorstoelen en 'n geweldig orgel en het befaamde werk van Rubens "De Aanbidding der Wijzen"

Het tweede college dat we bezochten was het *Saint John's College* met zijn fraai gedecoreerd portaal, zijn binnenplaatsen in Tudorstijl, de *Kitchen Bridge* en de *New Court*. De namiddag was gereserveerd voor een bezoek aan het grote Fitzwilliam Museum, dat een prachtige collectie kunst herbergt.

De voorlaatste dag begon met een rit naar *Woburn Abbey* in een fantastisch park gelegen, waarin 9 verschillende soorten herten leven. Na de rondgang door het vroegere cisterciënzerklooster, dat nu privébezit van de hertogen van Bedford –de familie Russell- is, gingen we opnieuw naar Oxford voor een tweede stadswandeling door deze historische stad. Deze keer bezochten we *Christ Church College* en de kerk van *Saint Mary the Virgin*. Op de dag van de thuisreis brachten we 's morgens een bezoek aan de kathedraal van St. Albans, lunchten we in Ashford en hadden we een afscheidsdiner in Gent.

De tweede dagtocht van 2009 was op 16 juli naar Brugge, waarvoor 65 deelnemers geboekt stonden. In Brugge bezochten we eerst de tentoonstelling "Karel de Stoute, pracht en praal in Bourgondië", in het Groeningemuseum. 's Middags maakten, we in

Cambridge – St. John's College

drie groepen een rondgang door de stad en voordat we Brugge verlieten hadden we een gezamenlijk diner in de stad. De najaarsreis was een 7-daagse busreis naar Berlijn en omgeving. De heenreis werd eerst in Herford onderbroken voor een gezamenlijke lunch en een bezoek aan het door Frank O. Gehry ontworpen *Marta Museum* en later bij de voormalige grensovergang Helmsted-Marienborn, waarvan iedereen onder de indruk raakte. Onze standplaats was Berlin-Schönefeld. We troffen in Berlijn een bijzonder goede gids in de persoon van Jan de Waardt, die de rondrit ter kennismaking met de stad begon bij het *Sowjetisches Ehrenmal*. Vervolgens reden we langs de *Friedenssäule* naar het 1,2 km lange stuk Berlijnse Muur, dat nog van de 150 km over is. Daarna reden we naar het *Nikolaiviertel*, de *Großer Stern*, naar het *Diplomatenviertel* en tot slot tot aan het *Kaufhaus des Westens*. Na de lunch gingen we naar het indrukwekkende *Käthe Kollwitz Museum* en naar de *Berlinische Galerie*. De tweede dag in de Duitse hoofdstad stond in het teken van het nieuwe politieke Berlijn. Met twee gidsen gingen we naar het in 2006 geopende *Hauptbahnhof*, een interessant bouwwerk van Meinhard von Gerkan. Vandaar naar de regeringsgebouwen,

Berlijn - Schildering op de Muur

zoals b.v. het *Bundeskansleramt*, dan over de *Platz der Republik* naar de *Reichstag*, waar we in de hypermoderne vergaderruimte uitleg kregen over het Duitse politieke systeem en over het gebouw uiteraard. De middag was voor het *Bröhan Museum*, dat zich specialiseert in decoratieve kunst in art nouveau en art deco stijl.

De derde dag concentreerden we ons op Joods Berlijn, met het *Scheunenviertel*, de *Neue Synagoge*, de *Gedenkstätte Große Hamburger Straße*, het ontbrekende huis, de *Stolpersteine* en de *Häckesche Höfe*. 's Middags lunchten we aan boord van een rondvaartboot en hadden we de gelegenheid Berlijn vanaf de rivier de Spree te zien. Daarna brachten we een bezoek aan het *Jüdische Museum*, waarbij vooral de "Tuin van Verbanning en Emigratie" een *unheimliche* indruk achter liet.

De dag naar Potsdam, hadden we, wat we later "Potsdammer weer" zijn gaan noemen i.v.m. de plensbuien die we die dag over ons heen kregen. Bij de *Glienicker Brücke*, waar vóór de Wende de grens tussen Oost-Duitsland en West-Berlijn liep, stopten we even, om dit historische punt in ons op te nemen. Daarna reden we in de stromende regen naar het *Neues Palast* voor een rond-

Berlijn – Bundeskanzlei

leiding in dit grote gebouw. Vanwege de regen veranderden we de stadswandeling in een stadsronddrit door het *holländisches Viertel* en langs het *Schloß Sanssouci* met de Hollandse Tuin en de *Lustgarten*.

Na een vroeg diner gingen we 's avonds naar de Deutsche Oper voor een opvoering van de opera "*Frau ohne Schatten*" van Richard Strauss.

De op een na laatste dag in Berlijn begonnen we bij het *Denkmal für die ermordeten Juden Europas*, waarna we naar de *Brandenburger Tor* liepen. Daar kregen we uitleg over deze historische poort, het nabijgelegen hotel Adlon, de Russische, Amerikaanse en Britse ambassades, en de DZ-bank van Frank O. Gehry. Verder ging het over de mooie allee Unter den Linden, met in de buurt de *Komische Oper*, de *Alte Bibliothek*, het *Altes Palais* en de *Neue Wache*.

De laatste middag stond een bezoek aan het *Pergamon Museum* gepland. Velen liepen na het bezoek aan dit indrukwekkende museum voor antieke kunst nog even de Berliner Dom binnen.

De terugreis ging via Wolfenbüttel, waar we lunchten en in de regen het stadje konden bekijken.

Met een afscheidsdiner in Bochum werd deze Berlijn-reis besloten.

Berlijn – Gedenkstätte Große Hamburger Straße

In de stemming gebracht door een lezing van Ger Jacobs, reisden we op 10 december naar het *Von der Heydt Museum* in Wuppertal voor de tentoonstelling "Monet". Na de gezamenlijke lunch kreeg iedereen de kans om de kerstmarkt te bezoeken of de stad te bekijken vanuit de *Schwebbahn*, die overigens kort daarna wegens achterstallig onderhoud buiten bedrijf werd gesteld.

Voor het theaterseizoen 2009/2010 besloten we in overleg met 't Speelhuis niet alleen toneelvoorstellingen tegen een gereduceerde prijs aan te bieden, maar ook muziekavonden. Als toneelavonden kozen we "Oog om oog – over liefde en schuld"; "Ghetto"; "Bedrog" en "Comedians". De muziekavonden werden verzorgd door het "Nederlands Blazers Ensemble"; "het Amsterdam Sinfonietta en Simon Trpceski"; "Het Storioni Festival met verschillende solisten" en door de "Barok Opera Amsterdam". Deze muziekavonden bleken een zeer welkome aanvulling.

Omdat de acht filmvoorstellingen in 2009 een groot succes waren, besloot de commissie om voortaan jaarlijks acht films te vertonen. In 2010 waren dat: *Somers Town*, *Micmacs à tire-larigo*, *Partir*, *Terug naar de kust*, *Das weisse Band*, *Die Päpstin (Pope Joan)*, *Mères et Fille* en *Die Friseuse*. De zaal liep bijna altijd vol.

In de loop van 2010 onderging de Reis- en Activiteitencommissie opnieuw enkele wijzigingen. Omdat Piet Maas te kennen had gegeven eind 2010 te willen stoppen, trad eind mei Frans Jacobs toe tot de commissie als zijn toekomstige opvolger. Een maand later werd de commissie nog verder versterkt door Ton Bierhoff. Op 2 december 2010 hebben bestuur en commissie afscheid genomen van Piet Maas, die het langst van allen voor de Vereniging heeft gewerkt. Hij en zijn vrouw Johanna, die helaas niet aanwezig kon zijn, werden dan ook uitgebreid bedankt voor alles wat ze voor de vereniging zoveel jaren betekend hebben.

Nadat Ger Jacobs begin maart een lezing had gegeven over het Duitse Expressionisme, ging de eerste dagreis van 2010 naar het Groninger Museum.

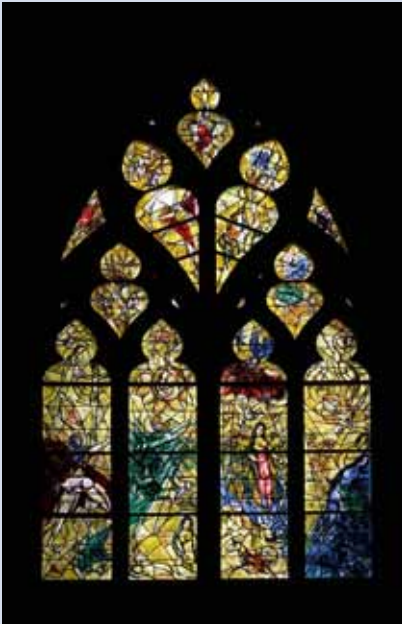
De voorjaarsreis, was een 9-daagse busreis naar de regio Tarn - Midi-Pyrénées in Frankrijk. Als voorbereiding hierop had Ger Jacobs een lezing gehouden over Romaanse Kerken. Na de twee dagen van de heenreis onderbroken te hebben bij de kathedraal van Chartres en in Limoges voor een stadsbezoeking, kwamen we in Sorèze aan, waar we verbleven in een tot hotel omgebouwde abdij.

Reis- en Activiteitencommissie 2011, v.l.n.r. John Mirkes, Ad Snels, Leo van Tilburg, Frans Jacobs en Ton Bierhoff.

Toulouse – Musée des Augustins

Metz – Chagallramen in St. Etienne

We bezochten op deze reis Toulouse met o.a. de *Saint Sernin* en het *Musée des Augustins* en Albi met o.a. de flamboyante kathedraal *Sainte Cécile*, het *Couvent des Jacobins* en het *Musée Toulouse Lautrec* en een wijnproeverij in Gaillac.

We brachten een bezoek aan de prachtige *Abbaye Ecole de Sorèze*. Terug in Toulouse bleek de daar bestelde boot niet te varen op de Garonne en moesten we met een vervanging op het *Canal du Midi* genoeg nemen. Daardoor kwamen we te laat voor het *Musée les Abattoirs*. Ja, een echte pechdag behoort ook tot de reiservaringen.

We besteedden een halve dag aan Moissac voor de bezichtiging van de benedictijner Abdij, om vervolgens naar Auch te gaan, waar de grootste trekpleister de kathedraal van *Sainte Marie* is.

In Cordes-sur-Ciel bleef de helft van de groep gezellig op de markt rondstruinen, terwijl de andere helft naar boven klom voor de bezichtiging van het historische stadsdeel. Aansluitend reden we naar Montauban voor een bezoek aan het *Musée Ingres*.

De terugreis ging via het moderne *Viaduc de Millau*, en de abdij van Cluny naar Marsannay voor de overnachting en daarna via Metz naar Nederland. In Metz hadden we gelegenheid om de kathedraal van *Saint Étienne* te bezichtigen met zijn prachtige ramen van o.a. Marc Chagall, Villon en Bissière.

Opnieuw konden we voor het theaterseizoen 2010/2011 vier toneel- en vier concertavonden vastleggen voor onze leden. Als toneelvoorstellingen: “De avonden”; “Duet for One”; “In wankel evenwicht” en “Masterclass”. Als muziekavonden werden uitgezocht: “Combattimento Consort”; “Het Storioni Festival: “Hart en Ziel”; “Nieuw Sinfonietta Amsterdam” en het “Nederlands Blazers Ensemble”.

Op 19 augustus maakten we met 42 deelnemers een dagtocht naar Antwerpen, voor de tentoonstelling “Closing Time” van Jan Vanriet. Korte tijd daarvoor had Ger Jacobs een lezing gegeven over deze interessante expositie.

De laatste meerdaagse reis van 2010 was een 7-daagse vliegreis naar Lissabon en omgeving, volgens de deelnemers een reis met een gouden randje. Direct na aankomst in Lissabon werd op een aparte manier kennis gemaakt met de stad, door een rit met de rode tram, de z.g. *Eléctrico 28*. Over hotel *Sana Malhoa* alleen maar lof.

De tweede dag in Portugal ging het gezelschap via Queluz met het paleis van de infantes, naar Sintra voor een bezoek aan het *Palacio Nacional de Sintra*.

De terugtocht ging langs het meest westelijke puntje van Europa: *Cabo da Roca*. De volgende dag begon de wandeling bij het Monument der Ontdekkingen, (*Monumento dos Descobrimentos*) om voorts naar de *Torre de Belém* te gaan, om de befaamde *Pastéis de Belém* te gaan proeven en een bezoek te brengen aan het *Mosteiro dos Jerónimos*. De middag was voor het *Museu Calousta Gulbenkian* en het Centrum voor Moderne Kunst. De dag werd afgesloten met een diner in het Fadorestaurant *Bacalhau de Molho*.

De vierde dag was voor Évora, met zijn leuke kleine straatjes in de wijk van de Moren, zijn tempel van Diana uit de 2e eeuw, *de Sé* (kathedraal), de kerk van St. Jan de Evangelist met zijn bizarre beenderenkapel en het huis van Vasco da Gama, versierd met mooie fresco's.

De dag daarna stond opnieuw Lissabon op het programma voor een bezoek aan verschillende stadswijken. Met de *Elevador da Gloria* kreeg het gezelschap een fraai uitzicht op de stad. De tocht met een luxe boot op de Taag, met een fantastische lunch aan boord, was een welkome onderbreking. Vanaf deze boot een mooi zicht op de *Ponte de 25 Abril* en de Vasco da Gamabrug. De dag werd afgesloten met een bezoek aan het Museum *Nacional de Arte Antiga*.

De voorlaatste dag naar Óbidos; één monument, één museum. De mooie *Santa Maria* met het 18e eeuwse blauwe *azulejos*, het *Castelo*, nu een *Pousada*. Na Óbidos een bezoek aan de *Mosteiro de Mafra*.

Op de laatste dag nog een bezoek aan het Tegelmuseum *Azulejos* en een rondrit door het moderne gedeelte van Lissabon in de buurt van het voormalig Expo terrein en het *Station Oriente*, alvorens de terugreis werd aanvaard.

De laatste dagtocht van 2010 was naar Luik, voor een bezichtiging van de St. Jakobskerk en het moderne *Station Guillemins* en om het *Curtius Museum* en de Kerstmarkt te bezoeken. Het een afscheidsdiner in Asten vonden de deelnemers een leuke afsluiting van een interessante dag.

Lissabon - Monument Ontdekkingsreizigers

Lissabon - Azulejos

Lissabon - Torre de Bélem

Natuurlijk staan er bij de afsluiting van de kopijdatum van dit boek weer allerlei activiteiten voor 2011 op stapel. Die zullen worden gememoreerd als de vereniging haar gouden jubileum viert.

Hoewel dit geen activiteit van onze commissie is geweest, mag ik toch niet verzuimen de powerpoint producties te noemen, die de dames Bets Joosen – Jansens en Anne van Melis, vanaf 2005, van de meerdaagse reizen voor de vereniging gemaakt hebben. Heel veel mensen hebben genoten van de vertoning van deze producties op jaarvergaderingen en andere bijeenkomsten en velen hebben er exemplaren van aangeschaft om de reizen te kunnen herbeleven. De dames verdienen hiervoor alle lof en dank. Behalve het kijkplezier dat we er aan hadden, is de kas van de Vereniging er ook wel bij gevaren.

In dit jubileumboek mag ook niet onvermeld blijven, dat er door de jaren heen steeds een bijzonder goed contact is geweest tussen onze vereniging en het bestuur en de medewerkers van het Gemeentemuseum. Onze leden weten het te waarderen, dat zij voor elke opening van een nieuwe tentoonstelling steeds persoonlijk worden uitgenodigd en de animo daarvoor is altijd erg groot. De meeste leden ervaren deze openingsmiddagen als een culturele happening van niveau, met daarbij nog eens de gelegenheid de sociale contacten te koesteren. Nagenoeg ieder jaar komt het Gemeentemuseum met een verrassende geste voor de leden van onze Vereniging, die altijd bijzonder op prijs wordt gesteld. Het zou te ver voeren om ze allemaal te memoreren, maar uitschieters waren volgens mij zeer zeker: het klassieke ochtendconcert gevolgd door een geanimeerde lunch in het kasteel, de twee avonden dat dr. Henk Roosenboom een lezing voor ons gaf over de geschiedenis van het Helmondse kasteel en waarover we na afloop onder genot van een aangeklede borrel konden napraten, de lunch in het Bavaria House gevolgd door de opening van de Burtynsky tentoonstelling door conservator drs. Annemieke Hogervorst met een voordracht van de kunstenaar zelf en de high tea met aansluitend de opening van de expositie van Ge-Karel van der Sterren, waarbij deze kunstenaar ook ruimschoots aan het woord kwam. We hopen dat dit prettige contact over en weer in de toekomst bestendig mag blijven.

Los van de ideële doelstellingen van onze Vereniging, vormen de verschillende activiteiten het hart van de vereniging. Het feit dat onze commissie alle vertrouwen geniet om die activiteiten te organiseren stemt haar leden dankbaar en vormt een gezonde basis om op dezelfde voet verder te gaan. Dat er zich tijdens de reizen ook wel eens privéproblemen voordoen, spreekt voor zich. In Bologna, Berlijn en Regensburg moesten we reisgenoten achterlaten, die in het ziekenhuis belandden. In Normandië en in Boedapest moesten deelnemers om gezondheidsredenen vroegtijdig naar huis, terwijl op een paar andere reizen deelnemers wegens familieomstandigheden naar huis geroepen werden. Verder is het ook enkele keren voorgekomen, dat reisgenoten wat verloren hadden of beroofd werden, waardoor we enige tijd op het politiebureau moesten doorbrengen om de aangiftes te verzorgen. Maar wat de aard van de calamiteiten ook was, het gezelschap stelde zich, als een groep ware vrienden, steeds loyaal en begripvol op.

Leo van Tilburg.

Toon Dingen in gesprek met Edward Burtynski

Conservator drs. Annemieke Hogervorst

Conservator drs. Frank Hoenjet met Ge-Karel van der Sterren

1. Anna Beerenborg, *Krantenjongen*, 1906, olieverf op doek, 91x 60,5 cm, gesigneerd en gedateerd rechtsonder.

II. SCHENKINGEN

Een van de belangrijkste doelstellingen van de Vereniging van Vrienden van het Gemeente Museum Helmond is het verwerven van fondsen om daarmee de collectie van het museum aan te vullen. In goed overleg met de curatoren en de directie heeft de vereniging in de loop van 25 jaar 19 kunstwerken geschonken. Ook in het jubileumjaar kan het museum rekenen op een waardevolle schenking. Drs. Ger Jacobs legde alle schenkingen van de afgelopen 25 jaar onder de kunsthistorische en kunstbeschouwelijke loep.

I. ANNA BEERENBORG; Het gaat om het schilderen

Van deze in Rotterdam geboren en jong gestorven (1872-1920) amateur schilder kennen we het werkelijke beroep niet. Stammend uit een Joodse familie woonde en werkte zij tot 1916 in Rotterdam. Daarna was zij actief in Den Haag waar zij in 1920 overleed. Over haar werk is erg weinig bekend behalve dat zij in 1902 een van de deelnemers was aan een groepstentoonstelling in Rotterdam. Zij liet daar enkele fantasievolle pastels zien. Behalve in het standaardwerk van Pieter Scheen dook haar naam ook op in het project "Schilders aan de Maas"; een documentatie van genealogische en biografische gegevens van schilders die voor 1900 in Rotterdam waren geboren. Op 26 januari 1989 schonk de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond een werk van Anna Beerenborg aan het museum. Het werd verworven via de kunsthandel van René Smithuis in Castricum. *Krantenjongen* (afb.1) uit 1906 is een onderwerp dat helemaal paste bij het eerste decennium van de 20e eeuw. Naar Amerikaans grootstedelijk voorbeeld werd de krant op straat verkocht. Met het herhaaldelijk roepen van de naam van de krant of de kop van het hoofdartikel op de voorpagina werd de aandacht van de voorbijgangers getrokken. Tijdens het lopen of fietsen naar het werk kocht men dan een krant om deze in de pauze van het werk op hoofdzaken door te nemen om hem daarna 's avonds bij een snorrende kolen- of houtkachel meer gedetailleerd te lezen. Abonnementen bestonden er nog nauwelijks. De krantenjongen had gewoonlijk net de lagere schoolbanken verlaten en was begonnen aan zijn eerste baantje. Het moet een bijzonder actief baantje zijn geweest, druk en volop in beweging. De concurrentie was groot, er

Ger Jacobs

waren strategische plaatsen op straathoeken en pleinen en de enige reclame was je stem. Het is opmerkelijk dat dit beeld niet in overeenstemming is met het schilderij van Anna Beerenborg. De leeftijd en de ouwelijke kleding mag dan kloppen, maar de actie en de straat is ver te zoeken. Het lijkt er op dat de schilderes eerder een portret van een krantenjongen heeft willen schilderen dan zijn bezigheid op straat. De jongeman, driekwart afgebeeld, poseert tegen een neutrale achtergrond. De actie, het pakken van een krant (de Nieuwe Rotterdamsche Courant?) is daarmee een bevroren moment. Misschien is de enige echte actie wel het niet kijken naar de beschouwer, maar het kijken naar de straat; het zoeken naar klanten. Maar dit komt, evenals het pakken van de krant tamelijk kunstmatig over. Bij nader inzien is het ook duidelijk dat het onderwerp voor de schilderes niet de hoofdzaak was. Het ging eerder om het schilderen zelf. Met een impressionistische verftoets en tegelijk toch weer werkend binnen een contour toonde Anna Beerenborg met dit portret hoe zij geïnspireerd was door het werk van Paul Cézanne, met name diens twee kaartspelers uit 1890 en andere portretten uit die periode. Het zijn niet alleen de verftoets en het zoeken naar vormvastheid, maar het is ook de tonige kleurstelling die verwijst naar de grote Franse meester. Deze constatering zegt niets ten nadele van Anna Beerenborg. Zij schilderde het portret van de krantenjongen op 34-jarige leeftijd, zoekende naar een eigen beeldtaal. Daarom moeten we de inspiratiekeuze van haar eerder beschouwen als een compliment. Was er immers in die tijd een betere leermeester te vinden dan Paul Cézanne? Het is daarom des te meer jammer dat haar carrière zo vroeg is afgebroken. Haar krantenjongen is daarmee een belofte van een nooit gekomen toekomst gebleven.

2. PETER ALMA; Kunstenaar voor het volk

Alma (1886-1969), geboren in Indonesië, studeerde aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag en de *Académie Humbert* in Parijs. In de Franse hoofdstad verkeerde hij in de kringen van Mondriaan en Léger en nam deel aan de *Salon des Indépendants* (1912, 1913 en 1914). Hij vestigde zich aanvankelijk in Laren en later in Meerhuizen waar hij contacten had met Mondriaan en Charly Toorop. Het werk dat hij, in een atelier van een buitenhuis aan de Amstel, in de jaren '20 maakte was voornamelijk politiek geïnspireerd. Alma sympathiseerde na de Russische revolutie openlijk met het communisme en socialisme. Met houtsneden en

2. Peter Alma, *Stilleven met blaasbalg, hamer en hakmes*, 1918, olieverf op doek, 85x98 cm. gesigneerd en gedateerd rechtsonder.

wandschilderingen over het leven van boeren en fabrieksarbeiders probeerde hij het grote publiek te bereiken. In de debatten in dagbladen en tijdschriften over de plaats en de opdracht van de kunstenaar in de maatschappij nam hij, als kunstenaar en kunstrecensent, een even bijzondere als vooraanstaande plaats in. Als actief lid van de CPN bezocht hij de Sovjet Unie en stimuleerde hij de linkse kunstenaarsbewegingen in Nederland. Zijn grafisch werk, dat een stijlvolle aanklacht was tegen sociale ongelijkheid, trok de aandacht van de communistische propagandadienst. Alma werd daarom gevraagd om de gelederen te versterken. Via Wenen kwam hij in Charkov terecht waar hij een jaar lang werkte voor *Isostat*, het ontwerpkantoor van de communistische propagandadienst. Tegen het einde van de jaren '30 nam de politieke inslag in zijn werk af ten gunste van meer neutrale onderwerpen zoals landschappen en ruiters, waarbij hij niet zelden experimenteel te werk ging. Na de oorlog kreeg hij verschillende overheidsopdrachten waaronder tegeltableaus en wandschilderingen in het Amstelstation, het PTT gebouw en de UvA.

De Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond schonk op 25 augustus 1989 een werk van Alma aan het museum. Door bemiddeling van kunsthandel M.L. de Boer uit Amsterdam en met een financiële bijdrage van 40% van de provincie Noord-Brabant kon het schilderij aan de collectie van het museum worden toegevoegd. Het was, gezien de vorige tamelijk behoudende schenking, een even gewaagd als passend cadeau. *Stilleven met blaasbalg, hamer en hakmes* (afb. 2) uit 1918 mag dan een verstilld werk zijn, het is binnen het totale oeuvre van Alma van opzichtige betekenis. Het is gemaakt op een keerpunt in zijn loopbaan, namelijk zijn definitieve keuze voor de kunst in dienst van de socialistische samenleving. Het *Stilleven met blaasbalg, hamer en hakmes* heeft nog de kenmerken van zijn vroegere flirt met de beweging van De Stijl maar kondigt gelijktijdig zijn nieuwe gepolitiseerde artistieke visie aan. Het is ook meteen na de Russische Revolutie gerealiseerd, een gebeurtenis die Alma zo diep had geraakt dat hij een jaar na de voltooiing van dit schilderij lid werd van de CPN.

Eenzijds verraadt de manier waarop hij het tafelblad vanuit een schuin bovenaanzicht in zijn schilderij heeft geplaatst de invloed van het kubisme. Anderzijds doet de summiere wijze waarop hij het heeft aangegeven en hoe hij het in zijn compositie heeft gebruikt, denken aan het werk van een van zijn collega's, die ook een flirt met De Stijl aanging, Bart van der Leck. Op de een of andere manier konden beide kunstenaars, zowel Van der Leck als Alma zich echter niet vinden in de rigide regelgeving van Mondriaan c.s.. Van der Leck kon zich niet conformeren aan de dwingende horizontale en verticale richtingen en Alma zag niets in de totale abstractie.

Het verschil in vormgeving tussen de tafel en de voorwerpen die er op liggen maakt veel duidelijk. Terwijl de gesuggereerde tafel nog verwijst naar het verleden van de schilder, vormen de herkenbare voorwerpen een blik naar de toekomst. Het is een stilleven en in die zin heeft hij de oude traditie van duidelijke en betekenisvolle (symbolische) voorwerpen voortgezet. Op het eerste gezicht lijken de voorwerpen niets met elkaar te maken te hebben, maar bij nader inzien is er toch een grootste gemene deler. De blaasbalg symboliseert de smid, de hamer de timmerman en het hakmes de slager. Het zijn volkse beroepen uit de grote arbeidersklasse; het publiek in dienst waarvan Alma vanaf die tijd ging werken. Dat het hem daarom ging heeft hij duidelijk gemaakt door de voorwerpen realistisch weer te geven. Het tekent daarbij de artiest in hem dat hij die voorwerpen harmonisch wist samen te brengen met de suggestieve lijnen van de tafel door de tafelfrand te voorzien van onderbrekingen die een

aanzet vormen voor zijn compositie. Daarbij lijkt de ferme keep in de rand vlakbij het hakmes een meer dan compositorische betekenis te hebben. Het Gemeentemuseum Helmond heeft met dit werk van Alma een bijzonder kunstwerk in huis.

3. PIETER DE JOSSELIN DE JONG; *Hitte, zweet, stof en vuil*

De in St. Oedenrode geboren notariszoon Pieter de Josselin de Jong (1861-1906) begon zijn opleiding, samen met o.a. Jan Sluijters en Anton Derkinderen, aan de Koninklijke School voor Nuttige en Beeldende Kunsten in Den Bosch waar verschillende leden van de artistieke familie Slagter les gaven. Hierna volgde hij lessen aan de Antwerpse Academie voor Beeldende Kunsten en de befaamde Parijse *Ecole des Beaux-Arts*. Wonende in Den Haag maakte hij in de jaren '80 en '90 furore als historie- en portretschilder. Hij schilderde onder meer portretten van koningin-moeder Emma en koningin Wilhelmina. Op 22 jarige leeftijd overhandigde koning Willem III de kunstenaar een gouden medaille en op de Parijse Salons van 1889 en 1900 werd hij onderscheiden. Naast het schilderen met olieverf hield hij zich ook bezig met pasteltekenen, aquarelleren en etsen. Behalve portretten vervaardigde hij landschappen en historische taferelen. Rond 1900, hij woonde toen enkele jaren in Rheden, werd hij, geïnspireerd door het werk van Gustave Courbet en Adolph von Menzel,

3. Pieter de Josselin de Jong, *Staaltrekkers*, 1896, pastel, 68 x 113 cm.

getroffen door het zware werk van de fabriekarbeiders. In 1992 kocht de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum bij een particuliere verzamelaar een pasteltekening van *staaltrekkers* (afb. 3). Dit werk werd vervolgens aan het museum geschonken. Het paste uitstekend binnen het centrale thema van het museum: Mens en werk. Daarnaast mochten de directie en de conservatoren zich verheugen over het feit dat juist De Josselin de Jongs fabrieksscènes zijn meest originele bijdrage zijn geweest aan de Nederlandse schilderkunst. Het waren veelbelovende werken die de situatie van arbeiders rond 1900 op een bijzondere wijze in beeld brachten. Pieter de Josselin de Jong overleed op 45-jarige leeftijd in Den Haag.

De Staaltrekkers (afb. 3) is een van de fabrieksinterieurs die De Josselin de Jong heeft verbeeld van fabrieken uit Engeland, Limburg en Drente. Dat hij de fabrieken in eigen land heeft bezocht ligt voor de hand, maar het is onduidelijk of hij de Engelse ijzerindustrie in werkelijkheid heeft gezien. Nadere beschouwing van de pasteltekening brengt daarover geen uitsluitel. Wat de voorstelling ons wel leert is dat we te maken hebben met een gecomponeerde scène, waarbij detailwaarnemingen en inspirerende prenten een rol hebben gespeeld. De houdingen van de arbeiders doen enigszins geposeerd en toneelmatig aan en zouden gebaseerd kunnen zijn op schetsjes naar de waarneming. Het geheel met de walsen en de vliegwielen kan gemaakt zijn aan de hand van prenten uit Engeland en Duitsland. Vooral de afbeeldingen van schilderijen van de Duitse schilder Adolph von Menzel, met daarop walserijen van staalfabrieken, werden in zijn tijd veelvuldig in omloop gebracht. De opkomende vakbeweging speelde daarin een belangrijke rol. Het is daarom niet onmogelijk dat zijn werk een Duitse bron heeft omdat juist de sfeer in Von Menzels staalwalserijen vrijwel overeenkomt met die in De Jongs pastel. Want de sfeer is het sterkste element in het werk van De Josselin de Jong; die is vooral door zijn impressionistische manier van werken uitstekend getroffen. Het is de tijd van de industriële ommekeer. Machines gaan geleidelijk de zware lichamelijke arbeid overnemen. In de staalfabrieken was dat duidelijk te zien. Terwijl de zware walsen op gang werden gehouden door reusachtige met stoommachines aangedreven vliegwielen, trekken arbeiders met grote tangen de langzaam stollende stalen platen over de betonnen bodem. De enorme hitte die vrijkomt en het rondwarrelende stof en vuil maken de arbeid zwaar. In de donkere, slechts door het gloeiende staal verlichte, ruimte doen de zwetende arbeiders zwijgend hun zware werk. In de voetsporen van Courbet en Von Menzel romantiseert de schilder niet. Toch is er een duidelijk verschil.

Terwijl het werk van zijn Franse en Duitse inspirators ten aanzien van de arbeiders weinig goede vooruitzichten toonde, doet De Josselin de Jong dat wel. Hij haalt de werkers naar voren en brengt ze door de kaderafsnijding in direct contact met de beschouwer. Geheel in de stijl van zijn tijd verwijst hij op symbolische wijze naar de toekomst. Het verlichte vliegwiel, dat zoals gebruikelijk gedeeltelijk in de vloer was verzonken, verenigt op compositorische wijze de arbeiders met elkaar en vormt een lichtend aureool. Terwijl de arbeiders in het donker werken staat de machine in het licht; duisternis en licht zijn zo de symbolen van verleden en toekomst. Kennelijk geloofde De Josselin de Jong in een toekomst waarin de machine de lichamelijke arbeid zou gaan vervangen.

4. INEZ VAN LAMSWEERDE; Veel vragen, geen antwoorden

Van Lamsweerde (1963) is een Nederlandse kunstfotografe, die Europese bekendheid heeft verworven met haar digitaal bewerkte foto's. Zij studeerde tussen 1985 en 1990 aan de Rietveld Academie in Amsterdam. Tot 1995 was zij bezig met het ontwikkelen van een eigen fotografische beeldtaal veelal gebaseerd op beeldmanipulatie. Technisch gezien berust haar werk op photoshop, paintbox en andere even eindeloze als magische digitale mogelijkheden. Maar de techniek is bij haar geen doel op zich maar een middel om de ogenschijnlijke uiterlijkheid van haar verbeeldingen om te zetten in het openbaren van een innerlijke wereld. Dit is echter niet de vertrouwde wereld die wij kennen, maar eerder een vervreemde wereld. Van Lamsweerde stelt daarin bizarre en uitdagende vragen zonder een oplossing aan te bieden. Daarmee geeft ze de beschouwer wel alle ruimte voor een persoonlijke interpretatie. De op het eerste oog oppervlakkige "plastic wereld" van Van Lamsweerde blijkt dan bij nader inzien een ongekende diepgang te hebben. Vanaf 1995 woont zij samen met haar man Vinoodh Matadin in New York. Als een team werken zij aan zowel het vrije werk als aan de omvangrijke opdrachten voor reclamecampagnes voor mode en designhuizen als Gucci, Victor&Rolf, Cavalli, Givenchi, Balmain en Vuiton. Die man-vrouw combinatie levert kunstwerken op die zich bewegen in het schemergebied tussen de kunstfotografie en de modiefotografie en ze zijn opgenomen in de collecties van verschillende Europese en Amerikaanse musea.

In 1996 kocht de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond bij

de galerie Torch in Amsterdam twee werken van Van Lamsweerde uit 1995/1996 en overhandigde deze aan de conservatoren van het Gemeentemuseum. *A subtle daytime outfit of stunning simplicity: Leah* (afb. 4.) lijkt op het eerste oog geen bijzondere foto. Slechts bij nader inzien blijkt de afbeelding van de jonge vrouw die op haar knieën voor een stoel zit, de beschouwer een wrevelig gevoel op te leveren. Het voorzichtige aanvangsidee van "hier klopt iets niet" verandert gaandeweg in "hier klopt niks van". De betreffende dame is, gezien haar kapsel, de opmaak en lichaamsmaten een fotomodel. Maar wat doet ze in hemelsnaam in die truttige,

4. Inez van Lamsweerde, *A subtle daytime outfit of stunning simplicity: Leah*, 1996, 125,5 x 170 cm.

veel te ruime en zuurstokkleurige kleding? Ze kijkt gebiologeerd naar de lege stoel en raakt hem aan. Van wie is die stoel? Wie is eruit opgestaan of verwacht ze dat er iemand gaat zitten? Is zij met haar zwarte handschoenen een jonge treurende weduwe of haalt zij zich een van haar ouders voor de geest? Voor een stoel alleen ga je tenslotte niet op de knieën. Het schurende en ongemakkelijke gevoel wordt erger bij het zien van de kamer. Is die open haard ooit later in de kamer geplaatst, gezien het slechte, onvoltooide doe-het-zelf metselwerk? Het parketpatroon en de

slordige wijze waarop de lambrisering is afgewerkt wijst daar wel op. Is die haard trouwens wel echt? Hij geeft aan de zijkant geen idee van diepte terwijl het stooggat wel diepte heeft. Is de haard dan in de muur in plaats van tegen de muur gemaakt? Ook al zit er roet op de stenen, dat kan nooit van het stoken ter plaatse zijn want de vloer van de open haard is van hout, een levensgevaarlijke situatie. Je komt tot de conclusie dat de hele situatie gewoon nep is, je wordt als beschouwer op een slinkse manier op het verkeerde been gezet; je wordt gemanipuleerd. Waarom? Het enige antwoord daarop zou kunnen zijn dat Van Lamsweerde duidelijk wil maken dat we allemaal in een vervreemde wereld leven, dat we die geleidelijk als onze wereld zijn gaan beschouwen en die normaal zijn gaan vinden. Eindconclusie: "hoe abnormaal is normaal"? Al deze verwarrende gedachten steekt Van Lamsweerde in een glad esthetisch jasje compleet met een bijna klassieke driehoekscompositie,

**5. Inez van Lamsweerde,
Two tone stretch satin-and-lace pantsuit: Petra,
1995, 125 x 185,5cm**

kleurrijm in schoenen, haren en handschoenen en beperkt lijnperspectief. Of is dit ook een doortrapt gebruik van platgetreden clichés?

Bij het zien van *Two tone stretch satin-and-lace pantsuit: Petra* (afb. 5.) is geen sprake van een geleidelijke bewustwording. Daar word je meteen en keihard geconfronteerd met een vervreemde en aanstootgevende wereld. Een jonge vrouw in

weinig verhullende kleding raakt in complete extase bij het voelen van de hartslag van een jongetje. Maar het is een gespeelde extase die nog wordt versterkt door de spontane lach op het gezicht van het jongetje. Gezien de leeftijd van beide personen kunnen we vrijwel uitsluiten dat het hier gaat om een moeder-en-kind situatie. Gaat het dan om een medische onderzoekssituatie? De vrouw zou immers een verpleegster kunnen zijn, het wit van de kleding, de poster aan de muur en de voorwerpen op het tafeltje zouden daar op kunnen wijzen. Maar de verpleegster lijkt meer op een ordinaire callgirl. Misschien is er hier dan eerder sprake van een erotisch rollenspel. Daar zou iets voor zijn te zeggen wanneer het jongetje een volwassen man geweest zou zijn. Maar in de gegeven situatie komt de ongemakkelijke gedachte van een zekere erotisering van een kind naar de oppervlakte. Het is het omgekeerde van de klassieke situatie met een jonge mannelijke Lolita in de hoofdrol. De foto wordt daarmee onschuldig en angstwekkend tegelijk. Het is een foto die zich, moreel gezien, op het scherp van de snede bevindt. Ten aanzien van Van Lamsweerde is het een kwestie van balanceren zonder te vallen en voor de toeschouwer is het getart worden zonder openlijk te durven reageren. Waarom? Omdat de foto naast de zichtbare informatie laat zien dat het geen documentatie van de werkelijkheid is, maar slechts een vervreemding daarvan. Uiteindelijk blijft de toeschouwer zitten met vragen zonder antwoorden. De enige echte conclusie die we uit deze foto kunnen trekken is dat het uitdagend vragen bij Van Lamsweerde doel op zich is geworden, hoe fraai de kleurcompositie tussen zwart en rood ook is uitgewerkt.

5. TONY CRAGG; *Mater-iaal is de moeder van het kunstwerk*

Anthony Cragg (1949) is een van de meest exposerende beeldhouwers van Europa. Hij begon zijn loopbaan als biochemisch laborant, een bezigheid die hij na enkele jaren verruilde voor een studie aan de *Wimbledon School of Arts* en het *Royal College of Arts* in Londen. Tijdens zijn studie verschoof zijn aandacht van de schilderkunst naar de beeldhouwkunst waarbij zijn strooptochten door de natuur en de stad hem bijzonder inspireerden. Naast allerlei natuurlijk materiaal verzamelde hij ook huishoudelijk afval. Daarmee stelde hij beelden samen. Met de stapeling als zijn belangrijkste beeldvorm stelde hij de ongebreidelde consumptiemaatschappij aan de kaak. Zijn werk liep daarmee parallel aan de eigentijdse stromingen van *arte povera*,

6. Tony Cragg, *Floatsam*, 2000,
gepolychromeerd polystyreen,
132 x 140 x 130 cm.

minimal art en conceptual art. Met zijn verhuizing van Engeland naar Duitsland in 1977, hij betrok het vervallen landhuis *Waldfrieden* en een tuin van 15 hectaren in Wuppertal, trad er een verandering in zijn werk op. De natuurvondsten en de afvalproducten maakten plaats voor basismaterialen als klei, porselein, glas, hout, rubber en brons en kunststoffen zoals polystyreen, carbon en glasfiber. Met deze verandering keerde hij zich tevens af van de heersende kunststromingen. In zijn zoektocht naar een eigen beeldtaal, nam hij de materialen en de materiaaleigenschappen als uitgangspunt. Hij stelde vast dat het woord materiaal afstamde van het latijnse *ma-ter* (moeder). Zoals een moeder laat het materiaal artistieke ideeën geboren worden, aldus Cragg. Met die gedachte als uitgangspunt ontwikkelde hij plasticen die de internationale aandacht trokken. Hij was aanwezig op de *Documenta* van Kassel en de *Biënnales* van Venetië, Sao Paulo en Sydney. Steden in Duitsland, Engeland en Nederland kochten zijn beelden voor de openbare ruimte en musea in heel Europa organiseerden tentoonstellingen van zijn werk. Hij werd docent aan de kunstacademie van Wuppertal en hoogleraar aan de kunstacademie van Berlijn. Het hoogtepunt van zijn loopbaan was de overzichtstentoonstelling van zijn werk en dat van zijn leerlingen in het *Haus am Lützowplatz* in Berlijn, georganiseerd door de *Akademie der Künste*.

In 2001 kocht de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond, door bemiddeling van Galerie Konrad Fischer in Düsseldorf een werk van Tony Cragg. Het kreeg een unieke plaats recht onder de toren van de ontvangstruimte van de in 2000 geopende nieuwe Boscotondohal. *Floatsam* (afb. 6) is een abstract beeld van polystyreen dat een uitstekend voorbeeld genoemd mag worden van het werk dat Cragg rond de eeuwwisseling maakte. *Floatsam* is een woord dat je niet in een woordenboek tegenkomt. Het is een term uit het dagelijks taalgebruik van zeelieden en kustbewoners, waarmee zij de drijvende rotzooi in de zee aanduiden. Het is de plastic troep die door zeelieden overboord is gegooid, die maandenlang ronddrijft en wordt gebleekt door zout en zon en uiteindelijk gespoeld en geschuurd op het strand terecht komt, veranderd van vorm en van kleur. Maar het is ook het hout dat door de golfslag ontdaan is van zijn zachte delen en maanden later met ontblote nerven ergens aanspoelt.

Wanneer we Craggs gedachtegang over het materiaal als uitgangspunt voor deze analyse nemen, verplichten we ons dieper in te gaan op het materiaal polystyreen. We kennen het in de vorm van goedkope geperste voorwerpen zoals wegwerpbe-

kertjes en frietbakjes en in geëxpandeerde vorm staat het bekend als piepschuim. Omdat de moleculen onregelmatig zijn is kristallisatie onmogelijk, vandaar dat deze kunststof amorf voorkomt. Hij is te koop in de (gerecyclede) vorm van stukjes of brokjes die blank of gekleurd zijn. Bij temperatuurverhoging zet het materiaal zich gemakkelijk naar elke tegenvorm en is (in een hardere vorm) goed te schuren, te polijsten en te spuiten.

In het licht van het voorgaande roept het beeld *Floatsam* gemakkelijk de gedachte op dat Cragg hier het kortstondige economische gebruik van polystyreen heeft ingeruild voor een langdurig kunstzinnig gebruik ervan. Hij toont aan dat het materiaal (de moeder) tot veel meer in staat is dan een geboortegolf van goedkope rommel die daarna ook nog tot last is van het milieu. Hij laat de toeschouwer er aan wennen dat een andere benadering van het materiaal kan leiden tot een intense schoonheidservaring. Cragg is daarmee zowel een maatschappijcriticus als een beeldend filosoof.

Maar we hebben primair met een artiest te doen en dat laat hij ook zien door de kleur, de vorm en de compositie. Geïnspireerd door de op het strand angespoelde plastic rotzooi laat hij een beeld zien dat gebleekt en gehavend is. Het zachte blauw/groen van de gedeeltelijk weggeschuurde vormen roept herinneringen op aan een dieper blauw en de rode lijnen tonen een zekere gelaagdheid die slechts geleidelijk duidelijk lijkt te worden. De drie gestapelde vormen beginnen allemaal met een zekere verwrongen vormloosheid waarna ze zich ontwikkelen tot krachtige en gespannen schaalvormen die door de natuurelementen lijken te zijn geschuurd. Binnen de gestapelde compositie is er sprake van een perfect fysiek evenwicht, een esthetische harmonie en een spannende alzijdige plasticiteit. Het Gemeentemuseum Helmond heeft met Craggs *Floatsam* een topstuk uit de hedendaagse beeldhouwkunst in huis.

6. EDWARD BURTYNSKY; Angstaanjagende schoonheid

Burtynsky (1955) is een in St. Catharines (Ontario) geboren Canadese fotograaf met wortels in de Oekraïne. Hij studeerde toegepaste kunsten (met de specialisatie fotografie) aan de *Ryerson University* en grafische kunsten aan het *Niagara College* in Welland. Het is de auto-industrie van General Motors in zijn geboortestreek geweest die hem voor het eerst deed nadenken over de verhouding tussen industrie

7. Edward Burtynsky, *Mines #22*.
Kennecott Coppermine, Bingham Valley, Utah,
1983, 45,7 x 55,9 cm.

en natuur. Dit vormde de aanzet tot zijn definitieve onderwerpkeuze. Het bracht hem naar de meest lelijke, de meest verworpen en de meest verlaten streken van de wereld waar de industrie de natuur had verdrongen. Het waren uitgeleefde mijngebieden, intensieve recyclingplaatsen, smerige sloopwerven en verouderde en verwaarloosde olievelden. Hij wist deze fotografisch vast te leggen met een emotie die steeds het midden hield tussen schoonheidsbeleving en afschuw, twee uitersten die elkaar op een merkwaardige manier in evenwicht houden. De esthetiek weet voor korte tijd de pijnlijke confrontatie met onze materiële behoeften uit te stellen, maar op den duur overheerst het ongemakkelijke gevoel dat dit allemaal ten koste gaat van de natuur. Het is een van de grootste dilemma's van onze tijd dat hij, anders dan Al Gore, niet belerend maar neutraal aan zijn beschouwers aanbiedt. Niet alleen aan zijn beschouwers, maar ook aan zichzelf omdat hij goed weet dat ook hij deel uit maakt van een niet te stoppen veranderingsproces waarvan we zowel de zoete als de wrange vruchten plukken.

Burtynsky, die de *Toronto Image Works* oprichtte en mededirecteur is van het inter-

8. Edward Burtynsky, *Uranium Tailings #12*,
Elliot Lake, Ontario,
1995, 30,5 x 61,7 cm.

ationale fotografiefestival van Toronto, heeft met zijn werk over de hele wereld de aandacht getrokken. Grote musea kochten werk van hem, geïllustreerde tijdschriften publiceerden zijn foto's en galerieën in Europa en Amerika organiseerden tot aan de dag van vandaag exposities. Speciaal daarvoor heeft hij zijn werk ingedeeld in thema's zoals *Mines* (mijnen), *Oil* (olie), *Quarries* (steengroeven), *China* (China), *Shipwrecks* (scheepswrakken) en *Manufacturing* (fabricage). Verworven via de galerie Torch in Amsterdam, schonk de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond een veertiental foto's van Burtynsky uit diverse thema's. Ze waren, naast veel andere foto's te zien op de tentoonstelling *Manufactured Landscapes* in de Boscotondohal. De kunstenaar zelf was daarbij aanwezig en hield een lezing over zijn werk.

Uit de serie *Mines* werden drie foto's gekozen, namelijk de kopermijn in Bingham Valley (Utah), de uraniumwinning in Elliot Lake (Ontario) en de nikkelproductie in Sudbury (Ontario).

Op alle drie de foto's is te zien hoe het landschap door de mijnbouw grondig is veranderd. De ontginning van de diepgelegen kopermijn (afb. 7) heeft de omgeving veranderd in een trapsgewijze trechtvorm van wegen. Het is enerzijds een beeld dat herinneringen oproept aan Dante's beschrijving van de hel in zijn *La Divina Comedia*, maar anderzijds ook lijkt op een kunstwerk binnen de stroming van de land-art. Landschappelijke vervreemding mengt zich met een zekere aantrekkingskracht, een tweestrijd die niet door de fotograaf wordt opgelost, hooguit door de individuele beschouwer. De foto van het landschap met de uraniumresten (afb.8) is

9. Edward Burtynsky, *Nickel Tailings #31*,
Sudbury, Ontario, 1996
38 x 55,7 cm.

meer confronterend dan die van de kopermijn. De verwondering heeft hier plaats gemaakt voor achterdocht en onbegrip. Het landschap is niet alleen veranderd maar ook vernield. Het is *wasted land* geworden, een prooi van de vervuilende en giftige uranium industrie. Ondanks dit afschrikwekkende beeld weet Burtynsky zijn onderwerp esthetisch weer te geven. Tussen twee bergen productierestanten ligt een kaal landschap met dorre boompjes als fijn getekende lijntjes tegen de ijle, bijna transparante achtergrond; een discutabele foto.

De foto waarin het nikkelrestant, ooit vermengd met water, (afb. 9) zich een weg heeft gebaand door de natuur heeft, goed beschouwd, dezelfde achtergrond als die van de uraniumwinning. Toch wekt zij een andere emotie op. De rode vertakking tussen het gras en het riet lijkt meer op een abstract schilderij dan een door de industrie aangetast landschap. De grilligheid van de rode banen tegenover het ritme van de dorre, donkere begroeiing levert een fraai beeldend contrast op. Deze beeldende schoonheid werkt verdoezelend waar het om de inhoud gaat. Juist in die tegenstelling zit de kern van deze foto. De kritische beschouwer lijkt te worden misleid door kleur en compositie, maar wanneer deze eenmaal hier doorheen heeft gekeken, komt de waarheid onbarmhartig aan het (spookachtige) licht.

De foto *Oxford Tire Pile #5* (afb.10) uit 1999 hoort niet thuis in een bepaalde serie,

maar is desondanks niet los te denken van welke serie dan ook. De enorme bergen versleten autobanden, op een afstand gezien als een bergpas in een grauw en onherbergzaam landschap, zijn het resultaat van vele miljoenen kilometers afgelegd door vrachtauto's. De "weg" die tussen de "bergen" door loopt zou wel eens een bewuste aanduiding daarvan kunnen zijn. Het is een foto die, gemaakt met de schilderachtige nauwkeurigheid van een Vlaams primitieve schilder, de bittere noodzaak van het industriële vervoer laat zien: zonder vervoer geen industrie en dus geen producten in de winkels waar wij zo graag in rondscharrelen. Moeten we daarom die bergen autobanden maar voor lief nemen, onze kop in het zand steken en deze foto gewoon maar als *mooi* kwalificeren? Het is inderdaad een mooie foto gemaakt in een prachtig avondlicht, maar de dieper liggende gedachte is minder mooi. Zo'n totaal versleten autoband op de voorgrond is een eigentijds symbool. Wanneer we de vergelijking met het werk van de Vlaamse Primitieven doortrekken constateren we dat de voorwerpen daar voornamelijk christelijke verwijzingen waren terwijl het in Burtynskys werk om maatschappelijke verwijzingen gaat. De versleten autoband is het symbool van tienduizenden kilometers met achterlating van luchtverontreiniging en fijnstof.

10. Edward Burtynsky, *Oxford Tire Pile #5*,
Westley, California, 1999,
68,6 x 86,4 cm.

11. Edward Burtynsky, *Shipbreaking #9b*,
Chittagong, Bangladesh
2000, 45,7 x 55,9 cm.

De stapels autobanden vormen op die manier een beeld van een milieuprobleem van ongekeerde afmetingen, veel groter dan de beperkte maten van deze stortplaats voor autobanden. *Oxford Tire Pile #5*, hoort dus niet in een bepaalde serie, maar bij elke serie. Het is een foto van een beangstigende schoonheid, waarmee Burtynsky geen schuldvraag opwerpt, zoals Al Gore dat wel deed met *An Inconvenient Truth*. Het bezoek dat Burtynsky aan het eind van de jaren '90 bracht aan Bangladesh leverde hem de serie *Shipwrecks* op. Hij zag hoe handarbeiders uit het straatarme land met eenvoudige gereedschappen bezig waren de enorme scheepswrakken van olietankers op het strand te slopen. Het zware werk, de hitte, de roest, de olie en het vuil maakten dit tot een bijna hallucinerende ervaring. Dan zou je als fotograaf waarschijnlijk het meest getrokken worden door het werk van de arbeiders, door van zweet glimmende lijven, plakkende kleding en besmeurde, gegroefde koppen. Natuurlijk heeft Burtynsky dit gezien, maar zijn gevoel voor pure esthetiek stond dit onderwerp in de weg. Hij zag de halfgesloopte, roestbruine wrakken (afb. 11 en 12) als enorme metaalsculpturen, vol van kleurnuances, vormtegenstellingen, ritme en

12. Edward Burtynsky, *Shipbreaking #9a*,
Chittagong, Bangladesh,
2000, 45,7 x 55,9 cm.

licht en schaduw. Het zouden zomaar complete eigentijdse beeldhouwwerken kunnen zijn, ware het niet dat de omgeving andere signalen toont. De duizenden afdrukken van blote voeten in de modder rond de wrakken vertellen een verhaal van het zware en intensieve sloopwerk en het versjouwten van de onderdelen. Zo'n nietige afdruk van een blote menselijke voet rond de voormalige varende economische reus is niets meer of minder dan het spoor van de armoede, het spoor van de onbetekende mens. Dat idee is ook duidelijk wanneer we de nietigheid van de afgebeelde arbeiders zien ten opzichte van de kolossale en agressieve scheepswrakken. Ze staan er ook op een afstandje bij alsof ze bang zijn. Of zou Burtynsky dit gearrangeerd hebben?

In februari 2010 organiseerde het Huis Marseille Amsterdam een tentoonstelling van foto's van Burtynsky rond het thema "Olie". De bedoeling ervan was de samenhang te laten zien tussen de oliewinning en de effecten daarvan op het landschap. De foto *Oil Fields #13* (afb. 13) vormt een onderdeel van de serie *Oil* en is in het bezit van het Gemeentemuseum Helmond. Het is een representatief werk uit de serie, vooral

13. Edward Burtytsky, *Oil Fields #13*,
Taft California,
2000, 68,6 86,4 cm.

omdat het een overzichtsfoto is. Burtytsky heeft op een heuvel gestaan en vanuit dit hoge standpunt krijgen we vanuit een vogelvluchtperspectief een groots overzicht op het landschap of op datgene wat ooit een landschap was. Het is een totaal verknijpte vallei waar het oorspronkelijke land en zijn natuurlijke indeling is opgeofferd aan de olie-industrie. Het gebied is bezaaid met oliepompen en opslagplaatsen die onderling zijn verbonden door provisorische wegen. Deze bijna willekeurige indeling doet op geen enkele manier herinneren aan de oorspronkelijke natuurlijke omgeving, zelfs de schaarse restanten ervan lijken zich in kleur en vorm bij het kunstmatige patroon te hebben neergelegd. Toch bezit deze foto een zekere schoonheid. De kleuren lijken gereduceerd tot een rijke schakering van bruintinten, de golvende lijnen in het land worden harmonisch opgevangen door het ritme van de verticale elektriciteitspalen. *Oil Fields #13* is een surrealistisch landschap, temeer omdat de mens erin ontbreekt. Is dit olieveld daarmee een voorbode van een nieuw tijdperk waarin de mens dit werkterrein heeft verlaten? Zal de natuur, wanneer deze fossiele brandstof is uitgeput, nog ooit het verloren en uitgeputte (letterlijk en figuurlijk) terrein terugwinnen?

14. Edward Burtynsky, *Old Factories #1*,
Fushun Alumium Smelter
Fushin City Liaoning Province,
China, 2005, 68,6 x 86,4 cm.

Dat is misschien wel de meest belangrijke vraag die de fotograaf ons hier stelt. In 2004 en 2005 maakte Burtynsky een reis door het binnenland van China waar hij een aantal fabrieken en steden bezocht. Hij zag daar niet alleen de verlaten oude gebouwen en de enorme ertsvoorraden, maar ook de hypermoderne ondernemingen waar enorme aantallen mensen, op massale wijze, massa's producten of onderdelen daarvan maakten. Hij was getroffen door de doodse, onheilspellende sfeer van de uitgeleefde gebouwen, van industrieel gemaakte landschappen en van de enorme discipline en de strikte organisatie van de bedrijven. Hij legde zijn indrukken vast in de serie *China*. Zeven foto's daarvan maakten deel uit van de werken die de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond in 2006 over droeg aan het museum. Het was een bewuste en toepasselijke keuze, gemaakt vanuit het ritme van de dag van de Chinese arbeider: werken, eten, slapen, wonen en leven. Bij het zien van Burtynsky's foto van de oude fabrieksgebouwen van de Fushun Aluminium-smelterijen (afb.14) dwalen je gedachten, tegen beter weten in, uit naar het schilderij dat Piero della Francesca in de 15e eeuw maakte van "de ideale stad". Vooral het centrale lijnperspectief en de kleurharmonie doen onmiddellijk denken aan het

ideale voorbeeld van een renaissance stad. Terwijl bij de Italiaan de perspectieflijnen samen komen bij het stadhuis, gebeurt dat in Burtynsky's foto in de smeltoven tussen de twee fabrieksgebouwen. Het is op het eerste oog een verstillend beeld van een leegstaande fabriek. Maar terwijl Francesca's voorstelling beruiste op de fantasie hebben we hier te maken met de realiteit. En bij nadere beschouwing is die realiteit veel harder dan de ogenschijnlijke harmonie laat zien. Beeldend gezien wordt het evenwicht in de foto verstoord door de grote blokken productierestanten die tamelijk willekeurig voor het linkse gebouw liggen. Wanneer we nog nauwkeuriger kijken zien we ook hoe de dakranden kapot zijn en hoe alles onder een dikke laag stof ligt. Het aanvankelijk mooie, verstillende en bijna renaissancistische beeld maakt plaats voor de harde werkelijkheid. Ook al ontbreken hier de mensen, ze zijn er nog wel, omdat dit fabrieksterrein de indruk geeft dat ze, zonder de boel op te ruimen, slechts even zijn vertrokken en elk moment weer aan de slag kunnen gaan tussen de herrie en het vuil. Maar ze komen nooit meer, de fabriek ligt stil. De foto van Burtynsky is daarmee een hommage aan al die arbeiders die dag in en dag uit hier in de kou en de hitte in een ongezonde omgeving voor een karig loon hebben gewerkt. Voor wie

15. Edward Burtynsky, *Bao Steel #7*,
Shanghai, China 20005,
68,6 x 86,4 cm.

16. Edward Burtynsky, *Tanggu Port #1*,
Tianjin, China 2005,
68,6 x 86,4 cm.

of voor wat? Natuurlijk in de eerste plaats voor zichzelf en hun gezin, maar dit valt in het niet bij de gedachte op welke wijze de wereldeconomie en de massaconsumptie van hun aluminiumproductie gebruik hebben gemaakt. Het is een gedachte die ver weg ligt van de ideale stad van Piero della Francesca. Daarbij is het maar de vraag hoe lang het zal duren voor dat de oude fabriek opgeruimd gaat worden en de omgeving zal worden gezuiverd.

Schoonheid en verbijstering strijden ook om de voorrang bij het zien van de enorme bergen afvalproducten (slakken) van de hoogovens bij *Bao Steel* (afb. 15) en *Tanggu Port* (afb. 16). De kunstlievende beschouwer van de foto's wordt aangenaam getroffen door de uitgeknipte dieptewerking en de bijna abstracte compositie van *Bao Steel* en het aangenaam golvende landschap van *Tanggu Port*. Het zijn foto's die even fotogeniek als beangstigend zijn. Maar hoe langer je er naar kijkt hoe meer de laatste kwalificatie de overhand gaat krijgen. Waar is de natuur, waar zijn het groen, het gras, de bomen en de struiken? Nergens te bekennen. Het zijn industrieel gevormde landschappen geworden, *Manufactured Landscapes*, zoals de tentoon-

17. Edward Burtynsky, *Manufacturing #16, Bird Mobile*, Ningbo, Zhejiang Province, China, 2005, 101,6 x 127 cm.

stelling in Helmond heette. Het zijn beangstigende maanlandschappen die vragen oproepen over onze eigen verantwoordelijkheid. Wie ruimt op en wie zorgt voor de sanering van de vervuilde bodem? De bergen afvalproducten, misschien hier wel samengebracht vanuit verschillende locaties in de wereld, zijn het resultaat van de globalisering van de industrie. De mens, hoe anoniem ook, is hier de verantwoordelijke. Maar hij is op de foto's nauwelijks te zien, hooguit in een enkele auto die voorbij rijdt en door het enorme grootteverschil de berg afval alleen nog maar groter doet lijken. Is die voorbij rijdende auto een teken van onmacht of onwil? Die vraag is voor Burtynsky nog een brug te ver.

Werken, eten en slapen, zo zou je de foto's van afb. 17, afb. 18 en afb. 19 samen kunnen vatten. In drie afbeeldingen is het 24 uren ritme van de fabrieksarbeiders vastgelegd, niet van de individuele arbeider maar van de massa. Want eenvormigheid is het sleutelwoord bij deze foto's. Het is een begrip dat, zoals telkens weer bij Burtynsky, op twee manieren kan worden uitgelegd. Esthetisch gezien zijn het bijzonder fraaie foto's. Het overzicht van de productie bij *Bird Mobile* (afb. 17) heeft

18. Edward Burtynsky, *Manufacturing #11*,
Youngor Textiles,
Ningbo, Zhejiang Province,
China, 2005, 61 x 94 cm.

het strakke geconstrueerde ritme van een prent van Maurits Escher, de etende werknemers in de kantine van de *Youngor textiel fabriek* (afb. 18) zitten geformeerd in afgepaste rijen zoals de keramische soldaten staan in de Chinese koningsgraven en het slaapappartement in *Dongguan* (afb.19) weerspiegelt zijn fantasieloze tekentafelritme in het water. Ritme en automatisme zijn de beeldende begrippen die passen bij deze foto's. Burtynsky heeft met deze uiterlijke kenmerken de kern van de zaak geraakt.

Het massale productieproces in de Chinese fabrieken draait om efficiency, om een strakke organisatie en.....om de volledige ontkenning van de individuele mens. Mensen zijn bij *Bird Mobile* slechts verlengstukken van het proces, zij figureren in een bijna abstracte wereld. Ze zijn even eenvormig als de ingekaderde ruimte waarbinnen ze werken. De overzichtsfoto met de strakke diagonale richtingen toont ook dat het onmogelijk is te ontsnappen aan het keurslijf van de organisatie en het beeldvullende karakter van de prent laat weinig over van een toekomst anders dan die van elke dag. De mens heeft zich daarbij neergelegd, zijn eigen vindingen zijn hem boven het hoofd gegroeid.

Diezelfde sfeer is ook te zien in de kantine van *Youngor Textiles*. Het eten is niet veel anders dan het werken. Mechanisch en zwijgend verorberen de werknemers de

19. Edward Burtynsky, *Manufacturing #4*, Factory worker dormitory, Dongguan, Quandong Province, China, 2004, 61 x 94 cm.

maaltijd uit dezelfde metalen kommen op dezelfde metalen dienbladen. De strakke organisatie zet zich ook door in de architectuur en de aankleding van het gebouw, zonder kleur, zonder franje. De beschouwer van deze foto moet zoeken naar een lichtpuntje van enige individuele menselijkheid en zal blij zijn met dat ene meisje dat links vooraan helemaal alleen aan een tafeltje zit in een rood-oranje trainingsjack. Of is dit een beeldende truc van de fotograaf die *das rote Punkt im Bild* wordt genoemd? Het ontbreken van het menselijke aspect is nog duidelijker in de foto van het slaapappartement in Dongguan. Zelfs hier, waar je toch zou verwachten dat de mens tot zichzelf kan komen, is de bedrijfsorganisatie aanwezig. Kennelijk is de wasdag even gepland als de productie, want alle balkons hangen vol met was van dezelfde bedrijfskleding, niet met individuele kleding. De mens is niet lijfelijk aanwezig maar slechts in de vorm van de identieke kleding die zijn lijf elke dag bedekt. Maar helemaal afwezig is hij toch niet, want zie daar, midden voor het gebouw loopt een eenzame man. Wie het is, wat hij doet of hoe hij er echt uit ziet is onbekend. Hij loopt op een veilige afstand en slechts in zijn gedachte is hij een aparte persoon. Maar ook dit gegeven, zeker omdat de man precies in het midden voor het gebouw loopt en bijna niet maar toch weer wel zichtbaar is, doet een fotografische opzet vermoeden. Mocht dat zo zijn, dan is de boodschap des te schrijnender.

20. Edward Burtynsky, *Urban Renewal #5, City overview from Military Hospital Shanghai, China 2004*, 68,6 x 86,4cm.

Hoe fraai de kleurstelling, de verticaliteit, de compositie en het ritme in de overzichtsfoto van *Shanghai* (afb. 20) ook is, de beangstigende gedachte van de ondergang van het menselijke individu is binnen al deze schoonheid keihard aanwezig. Als een laatste saluut aan het individuele wonen en als een verlaten eiland van eigenzinnigheid ligt midden tussen de torenflats een groepje huizen. Het is een bedreigde woonenclave, de enorme flatgebouwen omsingelen het gebied zowel in horizontale als in verticale richting, de tuinen om de lage huizen zijn al kaal, de sloopmachine staat klaar en de eerste huizen zijn al leeg. Het individuele wonen gaat binnenkort onherroepelijk veranderen in massawonen.

Met de foto's van Burtynsky heeft het Gemeentemuseum Helmond een unieke collectie foto's in handen die het grote sociaal/maatschappelijke dilemma van onze tijd op pregnante wijze in beeld brengen. "We willen allemaal graag profiteren van de economische vooruitgang, maar ten koste van wie en wat?" Burtynsky signaleert, maar heeft daar ook geen oplossing voor omdat hij in de grootste landschappelijke verloedering toch ook de schoonheid ziet. In die wankelmoedige houding is hij gewoon een van ons.

Ger Jacobs.

III. LEDEN AAN HET WOORD

I. DE WEG VERSPERD

De redactie verwachtte van mij een stukje over de oprichting van de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond, maar ik behoorde niet tot de eerste groep leden. Mijn vrouw Gerda wel. Toen de eerste jaarvergadering was, sjouwde ik achter haar aan, in de gedachte dat man en vrouw één zijn, hoewel daar in Helmond soms anders over wordt gedacht. Daar kwam ik snel achter, want het lidmaatschap was persoonlijk. Bij de ingang van het zaaltje stond let Schouten die mij de weg versperde. Na bijbetaling mocht ik pas naar binnen en tijdens de vergadering werd ik ook nog gekozen in de kascommissie. Genoeg hierover. Ik wil het hebben over een van de vele reizen die wij steeds met heel veel plezier gemaakt hebben. Deze reis heette "Emilia Romagna", een van de laatste reizen die ik met de vriendenclub gemaakt heb.

Het was in 2007, eind april tot begin mei, dat we met een goede bus van Van Dongen en de voortreffelijke chauffeur Ed Heimans, een deftig geklede man met een mooie horlogeketting op de welgevulde buik, op weg gingen. Bij deze negendaagse reis zat natuurlijk ook een wijnproeverij.

Na de lunch wachtte de bus op de *Piazza Malpighi* en wij spoedden ons naar DOZZA. Nergens was er een richtingaanwijzer die deze plaats vermeldde, maar wel waren er doodlopende wegen. Ook was er geen man op straat om de weg te vragen; het was siëstatijd. De wegen waren smal en modderig. Bij de laatste doodlopende weg, was het zo smal dat de chauffeur de bus niet kon keren; dus achteruit de berg af! Het werd stil in de bus, een aantal mensen wilde uitstappen, maar dat mocht niet van Ed de chauffeur want hij had onze kilo's nodig om grip op de weg te houden. Eindelijk werd de weg iets breder en met veel schudden en schuiven kwam de neus van de bus in de goede richting. De hele tocht kwamen we geen tegenligger tegen. Op een driesprong stond het bordje Dozza; een heel lief dorpje met een chagrijnige wijnverkoper, die natuurlijk al die tijd op ons had moeten wachten. De wijn was redelijk, maar het dorpje was prachtig. Bijna elk huis had een muurschildering. Er woonden veel schilders en wielrenners. De beroemdste was Fausto Coppi met zijn vele overwinningen in de Tour de France en zijn jaarlijkse bezoeken aan de Paus, om zijn fiets te laten zegenen en zijn beroemde relatie met de zwartharige adellijke dame, waarmee hij in dit dorpje gewoond zou hebben. Uiteindelijk zijn we goed in het hotel aangekomen.

Het spijt me dat ik de reizen nu moet missen, maar alles heeft een einde.

Sjef Rijken

2. LIMERICKS

Als wij gevraagd worden een bijdrage te leveren voor de jubileumuitgave ter gelegenheid van de “Zilveren Bruiloft” van de “Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond”, moeten wij toegeven dat de eerste contacten met de “Vrienden” gelegen waren in de reisactiviteiten van de vereniging. Die trokken onze aandacht. Door het lidmaatschap volgden dan vanzelf de uitnodigingen om nieuwe tentoonstellingen te komen bezoeken c.q. bij een “aangeklede” opening aanwezig te zijn en dan kom je elkaar - als vrienden - weer tegen. De reisactiviteiten hebben wij altijd “op de voet” gevolgd. Een verplichting voor diegenen die mee op reis gingen, waren de onvergetelijke limericks, waar menigeen uren op zat te ploeteren, misschien niet in de laatste plaats om als winnaar of winnares de mooie prijzen in de wacht te slepen. Ook in deze jubileumuitgave mogen daarom de limericks niet ontbreken.

Hier gaan we dan:

*Vijf- en twintig jaar, een groots festijn.
De vrienden willen daar graag bij zijn.
Wij feesten dus mee
en doen dat voor twee,
want op dit punt krijgt men ons niet klein!*

*De reiscommissie broedt al jaren
om steeds verrassingen te “baren”
Wij polsen wat af.
Men zwijgt als het graf.
Wie kan ons dat nu eens verklaren?*

*Op naar het Goud is nu dus de kreet,
ondertussen delend lief en leed
De tijd klok tikt door
blijf goed in het spoor.
Zo wordt een ijzeren band gesmeed!*

*Marion Rozeboom
Nico Docters van Leeuwen*

Blair Castle Parade

3. MET VEEL PLEZIER

De Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond bestaat 25 jaar! Een goede reden om een feestje te geven. Zoals bij ieder jubileum wordt er niet alleen vooruit gekeken maar ook terug gekeken op de mooie momenten.

Sinds een jaar of tien zijn we actief lid van *de Vrienden* en we kijken met veel plezier terug op de vele activiteiten die de vereniging heeft georganiseerd.

Als het even kan gaan we in op uitnodigingen voor openingen van tentoonstellingen in het Gemeentemuseum Helmond, eigenlijk toch het fundament van de vereniging. De inleidende lezing op de tentoonstelling ervaren we altijd als interessant en verhelderend. Je kijkt daarna toch met andere ogen naar de tentoonstelling. Overigens, onze complimenten aan het Gemeentemuseum voor de originele en afwisselende tentoonstellingen!

Grote indruk hebben op ons gemaakt de tekeningen van Steinlen, met o.a. de aangrijpende scènes van groepjes soldaten in een verlaten landschap met in contrast daarmee de vele fraai getekende katten. Andere hoogtepunten waren de prachtige zwart-wit foto's van Elliot Erwit, knap en geestig gecomponeerd. En niet te vergeten de tentoonstelling met schilderijen van Gé-Karel van der Sterren: NAT! met de uitbundig beschilderde grote doeken.

Heel waardevol vinden we de lezingen, meestal verzorgd door de kunsthistoricus Ger Jacobs, als inleiding op een dagexcursie naar een van de musea in Nederland of de ons omringende landen. De achtergrondinformatie over de te bezoeken expositie, het plaatsen van de schilderijen in een groter geheel, in combinatie met de aandacht voor details maken het museumbezoek daarna extra waardevol.

Met warme gevoelens kijken we terug op de buitenlandse reizen die we met *de Vrienden* hebben gemaakt. Naast al het moois en interessants dat je dan te zien krijgt maakt ook het gemakkelijke contact met de andere vrienden zo'n reis heel gezellig. Bij onze eerste reis gingen we mee naar Schotland; interessant en afwisselend: zoals enerzijds het bezoek aan het Burrell-museum in Glasgow en anderzijds het bijwonen van de parade van de regimenten van *Atholl & Lonach Highlanders* voor de 11de *Duke of Atholl* te Blair Castle. Ook tijdens onze meest recente reis, naar Lissabon, was er een perfecte mix van cultuur, historie en ontspanning. Met als aangename bijkomstigheid: het prachtige weer.

Een mooi initiatief zijn de filmmiddagen die de laatste jaren worden georganiseerd! Ook die leden, die niet (meer) met de reizen meekunnen kunnen elkaar zo toch blijven ontmoeten.

Wij wensen de vereniging ook voor de toekomst een inspirerend bestuur toe zodat de vereniging kan blijven boeien en bloeien.

Frans en Fenny-An Wijnheijmer-Kuiper

4. HET JUWEEL.

Zij, die voor het eerst deelnemen aan een activiteit van de reiscommissie van de Vrienden van het Gemeentemuseum Helmond vragen zich wellicht af of er een geheime code bestaat. Een code, die het unieke van de reizen van onze vereniging bepaalt. Al eeuwen lang pogen filosofen en cultuursociologen de sociale werkelijkheid te duiden en te schematiseren. Wat is eigenlijk ons "sociale" DNA?

Voor ons jubileum gingen wij te rade bij Ferdinand Tönnies, die in 1887 zijn beroemde standaardwerk *Gemeinschaft und Gesellschaft* schreef. Hij onderscheidt daarin de twee fundamentele vormen van menselijk samen-leven. *Gesellschaft* is anno 2011 voor "ons vrienden" duidelijk herkenbaar. De kenmerken zijn:

- contractuele verhoudingen ("ik geef opdat jij geeft");
- rationaliteit in de uitwisseling van wederzijdse gevoelens;
- neutraliteit (gepaste afstand tot elkaar).

Verzakelijking en massificatie lijken daarmee karakteristiek te zijn voor de samenleving van het begin van de eenentwintigste eeuw. Wij herkennen in "de Vrienden" ook de *Gemeinschaft*. De groepering met een sociale structuur gekenmerkt door opofferingsgezindheid, maar bovenal door natuurlijkheid, wederzijds respect en intieme persoonlijke uitwisseling van kennis aan elkaar.

Tönnies typering is zoals te verwachten aangevochten. Voor ons is echter duidelijk dat na 25 jaar voor Vrienden van de Vereniging van het Gemeentemuseum Helmond ons "sociale" DNA een *Gemeinschaft* is die de oprichters voor ogen hebben gehad. Het kostbare juweel is bewaard gebleven.

Barend Jonker

5. VRIENDSCHAP UIT DE KUNST

Juist teruggekomen van een prachtige –door de ‘Museumvrienden’ georganiseerde- reis naar Lissabon en nog nagenietend van de warme onderlinge contacten, vroeg de redactie van dit jubileumboek mij een stukje te schrijven. Dan kun je dat toch niet weigeren, zeker niet als je zoveel te danken hebt aan deze vereniging?

Tien jaar geleden overleed mijn man: weg was mijn maatje-van-alle-dag: thuis en op reis! Je staat ineens alleen. Het vriendenpaar, waar we vaak mee op reis gingen, liet het daarna afweten. Zoals echtparen soms niet weten hoe om te gaan in contacten met een vrouw-alleen. Vakantiereizen maken was ineens verleden tijd en zou nooit meer toekomstige tijd worden. Totdat een kennis me vertelde dat er in Helmond een vereniging bestond: DE VRIENDEN VAN HET GEMEENTEMUSEUM HELMOND.

Dat zou echt iets voor mij zijn!

Met enige reserve heb ik me in 2003 laten inschrijven voor een reis naar Praag. Ik was daar al eens geweest samen met mijn man. ‘n Reis met weemoed dus, maar och, ik was er ook even uit. Tijdens die reis had ik een -niet nader te benoemen- nare ervaring en daardoor een black-out. Maar plots was er een arm om mijn schouder en waren er medereizigers die mij hielpen en troostten. Hier werd de basis gelegd voor nieuwe en mooie vriendschappen. ... een beetje ‘Praagse lente’!

Inmiddels heb ik op deze manier al vele en mooie reizen mogen maken. De organisatie is steeds perfect. En het reisgezelschap is altijd zeer divers, maar iedereen heeft de interesse voor de kunst gemeen. Bij deze mensen voel ik me vooral heel veilig. Vanwege mijn handicap met het centrale zien (MD) herken ik op een meter afstand geen personen meer, zeker niet in een drukke en vreemde omgeving. Heel veel details ontgaan mij. Maar toch maak ik graag foto’s om datgene wat ik tijdens de reis niet kan waarnemen thuis op de pc uit te vergroten en van dichtbij te bekijken. Dat werkt voortreffelijk. Want de vaste kern van de medereizigers weet van deze handicap en attendeert mij op interessante zaken. Het is heerlijk om 6-10 dagen met elkaar door te brengen, mooie dingen te zien en te beleven, samen de maaltijden te gebruiken en ‘s avonds na te praten, vaak onder het genot van een borrel. En als de reis voorbij is, volgen de onderlinge fotosessies en daarna bereid ik me weer voor op het volgende reisdoel, samen met **mijn vrienden-uit-de-kunst!**

Bets Joosen-Jansens

6. EEN PERFECTE OPLOSSING

Joop van Esch, voorzitter van 1992 - 2001.

Een mooi zilveren jubileum voor de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum. De oprichting in 1986 betekende extra aandacht voor cultuur binnen de Helmondse gemeenschap. De vereniging is snel tot ontwikkeling gekomen en heeft een stabiel ledental. Helmond heeft zich gericht op twee beeldende kunstrichtingen, te weten 'mens en werk', die gehuisvest is in het Kasteel en 'moderne kunst', die in het mooie nieuw gebouwde museum in Boscotondo thuis is. Deze twee musea mogen er zijn. De collecties zijn heel omvangrijk en van uitstekend niveau. De directie, in de persoon van mr. J. Bongaarts, werkt sinds jaar en dag met twee zeer vakbekwame conservatoren actief aan de verdere ontwikkeling van de musea. De vereniging heeft tot doel het gemeentemuseum te steunen onder meer door het bevorderen van de interesse in visuele kunstuitingen; verder financieel bij te dragen aan kunstaankopen zoals dat vijf jaar geleden is gedaan met de foto's van Edward Burtynsky. Een andere activiteit van de vereniging is het organiseren van reizen naar plaatsen waar op het gebied van beeldende kunst iets bijzonders te beleven valt. Deze reizen zijn in het begin van het bestaan van de vereniging op touw gezet door Fried van der Aa, die zelf lid van het bestuur, samen met zijn vrouw Ad, de reizen organiseerde. De reizen zijn zeer populair en gewild bij de leden en hun introducés. De reizen voerden onder andere naar Moskou, Petersburg, Dresden, Schotland en Italië. Als voorbereiding op een bezoek aan een tentoonstelling wordt er vooraf in een informatieavond een uiteenzetting gegeven door drs. Ger Jacobs, die zeer deskundige en gezellige voordrachten houdt. Vermeldenswaard is nog de schenking van een flink aantal kunstwerken aan het Gemeentemuseum door de heer P. Roef, jarenlang bestuurslid, die samen met zijn echtgenote een belangrijke kunstcollectie aan het museum heeft geschonken, nu bekend onder de naam Collectie Roef-Meelker. Als u geïnteresseerd bent in visuele kunst is het lidmaatschap van de Vereniging van Vrienden van het Gemeentemuseum een perfecte oplossing. Interessant, leerzaam en gezellig.

Joop van Esch

7. EEN ZILVEREN RANDJE ...

De officiële naam van de vereniging is een mond vol, maar korthedshalve spreek ik liever over 'de Vrienden'. Eigenlijk zegt dit alles. Het is een vereniging waarvan het bestaan al snel bij mij bekend was, omdat een van mijn toenmalige werkgevers de secretaris van de vereniging was (en nog steeds is)! Toen enkele vriendinnen (na de komst van vriend/echtgenoot en kinderen) de culturele uitstapjes wijzigden in een bezoek aan een vakantie- of pretpark, attendeerde Hub Brants mij op de reizen van 'De Vrienden', waar hij enthousiaste verhalen over had gehoord. Die waren o.a. vol verve verteld door de organisator van het eerste uur, wijlen Fried v.d. Aa. Zo werd ik lid van de vereniging. Eerlijk gezegd niet (helemaal) omdat ik het museum van mijn nieuwe woonplaats zo'n warm hart toedroeg, maar vanwege de culturele activiteiten waaraan ik graag wilde deelnemen.

Nadat ik tijdens een bezoek aan een jaarvergadering de sfeer had geproefd, besloot ik de sprong te wagen en zo ging ik in 1997 voor het eerst mee op reis, naar Madrid e.o. Dit was zo goed georganiseerd en de sfeer onderling was zo plezierig, dat het daarbij niet is gebleven! Vanaf het begin heb ik ervaren dat nieuwkomers hartelijk werden (en worden) ontvangen. Men streefde er naar, in navolging van de gedachte van Fried v.d. Aa, om ieder lid in de eigen waarde, maar niet in de steek te laten, zoals ik het sindsdien vaker heb geformuleerd.

Al snel werd ik in het midden van de 'harde reiskern' welkom geheten én is niet alleen mijn kennis van kunst uitgebreid maar ook mijn vrienden- en kennissenkring. Het is erg plezierig om op stap te gaan (of het nou voor een dag- of meerdaagse reis is) of om het museum of het filmhuis te bezoeken, in de wetenschap dat je er bekende, vertrouwde mensen ontmoeten zult, die met je meeleven in goede én slechte tijden. Zo ervaar ik de (leden van de) vereniging van museumvrienden als échte vrienden! Dat én de geweldige, enthousiaste organisatie van álle activiteiten, de reizen in het bijzonder, hebben ertoe bijgedragen dat ik inmiddels met veel plezier al 19 reizen met 'de Vrienden' heb gemaakt. En regelmatig mijn eigen vrienden én bekenden geadviseerd heb om ook bij 'de Vrienden' te komen. Zij hebben daar geen spijt van (en ik ook niet, maar dit terzijde). Voor mij heeft de vereniging een **gouden** glans!

Van harte hoop ik dat we over 25 jaar met nog velen dát jubileum zullen mogen vieren.

Anne van Melis

SLOTWOORD

Mr. Hub Brants, Secretaris

Als secretaris van de Vereniging Vrienden van het Gemeentemuseum heb ik de gelegenheid gehad van alle artikelen in dit boek kennis te nemen.

Het is fijn te zien dat er heel veel respons is voor het initiatief om in de vorm van een boek bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de vereniging terug te zien en een en ander vast te leggen. Dankzij het initiatief van enkelen en de medewerking van velen is er een mooi boekwerk ontstaan. Namens het bestuur van de vereniging bedank ik ieder voor zijn/haar belangeloze inzet en bijdrage.

Een felicitatie in verband met het 25-jarig bestaan is voor een zo bloeiende vereniging op zijn plaats, wat dat betreft sluit ik me aan bij de auteurs van de artikelen. Je leest bewondering en dankbaarheid voor de vele activiteiten die worden ontplooid.

Ik wil de activiteiten hier niet opnoemen, doch de activiteiten van de reiscommissie eerst onder leiding van de heer Fried van der Aa en daarna de heer Leo van Tilburg mogen niet onvermeld blijven.

Een enkele keer heb ik een bijeenkomst/vergadering van de Federatie van Verenigingen van Vrienden van Gemeentemuseums bezocht. Bij gesprekken met bestuurders van verenigingen uit andere plaatsen in Nederland blijkt steeds weer hun bewondering voor de actieve vereniging met haar betrokken leden in Helmond.

Als secretaris van de vereniging ben ik steeds weer heel dankbaar gestemd als ik bij de ledenvergadering constateer dat zoveel leden op de oproep hebben gereageerd door aanwezig te zijn.

Ik kan niet anders dan constateren dat de Vereniging Vrienden van het Gemeentemuseum en Helmond iets bijzonders hebben waardoor er in de loop van 25 jaar een bloeiende vereniging is ontstaan.

Aan het bestuur samen met de leden de taak de komende 25 jaar dit kostbaar goed voor Helmond te behouden en waar mogelijk verder uit te bouwen.

Mr. Hub Brants

Bestuur van de Vereniging 2011

**v.l.n.r. Hub Brants (secretaris) - Ger Jacobs - Daan Vlugt - Koos van der Elst (voorzitter) - Toon Dingen (penningmeester) -
Leo van Tilburg - Marie-José Beaumont van Stekelenburg - Ad Snels**

Vereniging van Vrienden
van het Gemeentemuseum Helmond

